

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

Muhos

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

KYLMÄLÄ

Keisarin tie - Muhos (RKY 2009)

Imatran Voiman asuinrakennukset
Muhoksen kunnantalo
Työväentalo

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

LAITASAARI

Kosulankylä (Miljoonalaakso)

Kangasolli
Keskikosula
Kosula
Saarela
Vanha Kosula
Viskaali/aitat
Yli-Kosunen, Vanha Kinnula
Ylitalo

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Laukka

Huovilan koulu
Luhtirakennus Kontu
Vanha-Hakkarila

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Päivärinteen parantola (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Vanha Rantatie

Apaja
Hietala
Ihme (ent. Kämä)
Kauppi
Laitasaaren koulu
Laitasaaren rukoushuone
Laitasaaren seurojentalo
Mattila
Paavola, ent. Tikkanen
Rahkola

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

MUHOS

Hirsijärvi

maakunnallisesti arvokas

Hyrkäs

Iso-Hyrkäs
Similä

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Korivaara

Koortila
Korivaaran koulu
Muhoksen tsasouna, ortodoksinen rukoushuone

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Ranta-Kesti/Kesti
Viinikka

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Muhoksen kirkko (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Muhoksen rautatieaseman alue

Muhoksen rautatieasema
VR:n vesitorni

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

Muhostien raittimiljö

Koivikonkoulu
Muhoksen kotiseutumuseo
Tikkala
Tuomisen huvila
Vanha Apteekki

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

Museosilta (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset - Montta (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

**Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset - Pyhäkosken voimalaitos ja
asuinalue (RKY 2009)**

valtakunnallisesti arvokas

Öhrnbergin ranta

Laivurin talo Valkolantiellä
Öhrnbergin talo eli Hietala

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

PYHÄNSIVU

**Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset - Pällin voimalaitos ja asuinalue valtakunnallisesti arvokas
(RKY 2009)**

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

Kohteet on merkitty luetteloon maarekisterikylittäin

KYLMÄLÄ

Huikola (Huikola, Keski-Huikola ja Yli-Huikola)
Kärsämä
Niemelä (Huikola)
Saarelan koulu
Valkola (Ranta-Valkola)

LAITASAARI

Castrenin huvila (Koivula)
Hartikka
Holappa
Niemelä
Rinne
Rintamäki
Roinila
Vauhkola
Yli-Karhu
Yrjänä

MUHOS

Halola

Häikiö
Kuurna
Lukka
Muhoksen hautausmaa
Mylly
Pohjola-koti
Ranta-Laitila
Saarikoski
Toivola-koti
Törmä-Laitila/aitat
Valkola

PYHÄNSIVU

Keräsen torppa
Tahvola

alueen nimi: **Keisarin tie - Muhos (RKY 2009)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Kylmälä

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Imatran Voiman asuinrakennukset

Muhoksen kunnantalo

Työväentalo

kuvaus:

Keisarin tie, joka on rakennettu 1600-luvulla yhdistämään Kajaanin ja Oulun linnoja, kuvastaa tieyhteyksien varhaista kehityshistoriaa harvaan asutussa pohjoisimmassa Suomessa.

Tie on kulkenut Oulusta Säräisniemelle Oulujärven länsirannalle, josta matka kohti Kajaania on jatkunut Oulujärven yli joko vesitse tai jäitse.

historia:

Oulun ja Kajaanin linnoja yhdistävää tieyhteyttä ryhdyttiin rakentamaan 1600-luvun alussa. Tien rakentaminen liittyi itärajan ja valtakunnan puolustamiseen. Se rakennettiin vesi- ja maareittejä yhdistellen reitille, jolla Vienan ja Karjalan kauppa oli kulkenut jo vuosisatoja.

Vasta valmistunutta tietä liikkui Kustaa II Adolf seurueineen talvella 1622 matkalla Liivinmaan sodasta Viipurin kautta valtiopäiville Tukholmaan. Historiansa ensimmäiset vuosikymmenet tie soveltui vain ratsukäyttöön ja lienee saatu ajokelpoiseksi 1700-luvun puolivälissä. Keisarintie oli 1600-luvulta 1800-luvun lopulle tärkeä postitie Tukholman ja Viron välillä ja ainoa maantie Oulusta Kajaaniin.

Venäjän tsaari Aleksanteri I, jonka mukaan tietä ryhdyttiin nimittämään, ei käyttänyt tietä Kainuun matkallaan 1819.

Kesätie ulottui Oulusta Säräisniemelle Oulujärven länsirannalle. Tien ylläpito kuului Oulun, Paltamon ja Sotkamon talonpojille. Venäläiset paransivat ratsutietä hattuuden sodan miehitysaikana (1741-1743) ja 1700-luvun puolivälissä rakennettiin kesätie Säräisniemeltä Kajaaniin asti.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1391

- Arvo Korhonen (toim.), Utajärven vaiheita. 1962.

- Matti Huurre ja Jouko Vahtola, Oulujokilaakson historia - Kivikaudelta vuoteen 1865. Hailuodon, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulunsalon, Temmeksen, Tyrvävän, Utajärven ja Vaalan kunnat ja seurakunnat, Oulun kaupunki ja seurakunnat ja Oulujoki-Seura r.y. 1991.

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

- Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueityöryhmän mietintö osa 2. Helsinki 1993.
- Tapio Salminen et al., Pohjanmaan kautta. Tiet ja liikenne Pohjanmaalla keskiajalta 1990-luvulle. Tiemuseon julkaisuja 15. Tielaitos 1997.
- Tapani Mauranen (toim.), Maata, jäätä, kulkijoita. Tiet, liikenne ja yhteiskunta ennen vuotta 1860. Tielaitos. Helsinki 1999.
- Simo Mäkelä (toim.), Vaala, Oulujärven pitäjä. Vaalan kunta 2000.
- Pirjo Siipola, Vaalan kulttuuriympäristöohjelma. Alueelliset ympäristöjulkaisut 205. Kainuun ympäristökeskus 2002.

kohteen nimi: **Imatran Voiman asuinrakennukset**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-403-168-1

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: teollisuus

ajotus: 1945-1974

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen voimalaitosrakentamisen historiaan liittyvät, 1947 rakennetut ja E. Ekegrenin suunnittelemat Muhoksen johtajaksoalueen henkilökunnan kolme asuinrakennusta. Kukin rakennus käsittää kaksi kaksitasoista asuinhuoneistoa kellaritiloineen. Asuinrakennusten yhteydessä sijainneet Aarne Erwin suunnittelemat konttori- ja varastorakennukset on purettu huonokuntoisina vuonna 2011. Rakennukset sijaitsevat keskeisellä paikalla Muhoksen keskustassa valtatievarressa ja ovat näin oleellinen osa taajamakuva.

suojeilutilanne:

Rakennukset on asemakaavalla suojeltuja.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Muhoksen kirkonkylän asemakaavan muutos korttelissa 61. Muhoksen kunta/Linja arkkitehdit oy, 2012.

kohteen nimi: **Muhoksen kunnantalo**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-403-154-4

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: hallinto

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Arkitehti Matti Heikuran suunnittelema, vuonna 1956 rakennettu Muhoksen kunnantalo edustaa tyypillistä 1950-luvun kunnantoimistorakentamista. Rakennus on vaaleaksi rapattu ja sen sisäänkäyntejä ja sokkelia on tehostettu liuskekivipinnalla. Vuosien aikana rakennuksessa on toiminut kunnantoimiston lisäksi myös ravintola, kirjasto ja paloasema.

suojelutilanne:

Asemakaavassa suojeltu.

arviointi:

MRKY2015: R, H, T, I

lähteet:

Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

kohteen nimi: **Työväentalo**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-2-500
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: kulttuuri
 ajoitus: 1918-1944
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Muhoksen kirkonkylässä keskeisellä paikalla sijaitseva, vuonna 1931 rakennettu ja 1970 laajennettu työväentalo, joka nytemmin laajasti peruskorjattu ja toimii ravintolana. Talon takana piharakennuksia. Aikaisempi työväentalo paloi vuonna 1930. Kohde ilmentää aikakautensa yhteisöllisyyden ja kulttuurielämän kehitystä.

historia:

1900-luvun alku oli Suomessa työväestön aatteellisen heräämisen aikaa, mikä aina syrjäkyliä myöten ilmentyi muun muassa innokkaana kokoontumistilojen rakentamisena. Vuosina 1900-1917 rakennettiin suurin osa maamme työväentaloista, 1916 niitä oli jo lähes tuhat. Yleensä rakentaminen tapahtui talkoovoimin eikä suunnittelu ollut kovin perusteellista vaan noudatettiin paikallisia tarpeita ja voimavaroja sekä muualta saatuja vaikutteita. Siksi työväentalot muistuttavatkin kovasti toisiaan. Niihin kuuluivat yleensä eteinen, sali ja kahvila sekä näyttämö. Usein rakennettiin myös huone ja keittiö vahtimestarille ja hänen perheelleen. Työväentaloja käytettiin yleensä kokouksiin ja järjestötoimintaan, erilaisiin kulttuuriharrastuksiin ja urheilutoimintaan.

arviointi:

MRKY2015: Ht, H, R, M, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- <http://www.arjenhistoria.fi/>
- Valtakunnallinen työväentalomuseo/esite. www.tyovaentalomuseo.fi

alueen nimi: **Kosulankylä (Miljoonalaakso)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kangasolli

Keskikosula

Kosula

Saarela

Vanha Kosula

Viskaali/aitat

Yli-Kosunen, Vanha Kinnula

Ylitähti

kuvaus:

Kosulankylässä pihapiirit sijaitsevat harvaan rakennettuna nauhana Oulusta Muhokselle johtavan valtatie 22 varrella. Kylä on rakenteeltaan väljä, mikä hahmottuu omaleimaisena piirteenä. Pihapiirejä ympäröivät viljelysalueet ovat peltoalueet. Alueeseen kuuluvat Kangasolli, Ylitähti, Kosulan, Keskikosulan, Yli-Kosunen ja Saarelan maakunnallisesti merkittävät pihapiirit sekä paikallisesti merkittävät Vanha Kosula ja Viskaalin aitat.

arviointi:

Kosulankylä on edustava esimerkki perinteisestä, vuosisatojen mittaan syntyneestä asutuksesta Oulujoen varrella. Kylä on rakenteeltaan väljä, mikä hahmottuu omaleimaisena piirteenä. Pihapiirejä ympäröivät viljelysalueet ovat osa kokonaisuutta. Pihapiireissä on paljon vanhaa ja arvokasta, talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavaa rakennuskantaa. Useat tiloista on aikojen kuluessa erotettu samasta kantatilasta, mikä näkyy edelleen tilojen nimissä.

Alueen historia näkyy myös tielinjauksissa. Alueen vanhat tiet, Viskaalintie, Kosulantie, Kosunientie ja Rantatie, ja paikoin myös valtatie 22 noudattavat pääpiirteissään Oulujoen varrella 1700-luvun lopulla rakennetun Oulusta Kajaaniin johtavan maantien linjausta.

Kosulankylä on osa Oulujokivarren valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettua kulttuurimaisemaa.

lähteet:

- Oulu - Kajaani -maantie Oulussa ja Muhoksella 1785. Tieinventointi. Muhoksen kunta, Oulun kaupunki, 2004
- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Kangasolli**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-21-36
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Päärakennus; 002 Navetta; 003 Aittarivi; 004 Aitta-talli; 005 Pihasauna; 006 Puuliiteri; 007 entinen riihi; 008 Savusauna;

kuvaus:

Oulujokilaakson valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, Muhoksen Viskaalimäellä sijaitseva peltojen ja mäntymetsän ympäröimä perinteistä talonpoikaisrakentamista edustava tila, jonne johtaa pitkä koivukuja. Alkuperäisiä erityispiirteitä hyvin säilyttäneet rakennukset muodostavat perinteisen neljältä sivulta rajatun kulmistaan avoimen pihapiirin. Siihen kuuluvat 1800-luvulta olevat päärakennus, kiviavetta, puoji, aitta/tallirakennus, saunat, liiteri sekä pellon laidassa oleva entinen riihi.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S, T

lähteet:

- (Kangasollin entisiä asukkaita: Ritva Lindfors, Seunalantie 3 A 10 Kerava, ja Kerttu Paavola Varpushaukantie Oulu.)
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Keskikosula**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-81-2
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Navetta; 003 Puohi; 004 Tallirakennus; 005 Silppuhuone;

kuvaus:

Kosulankylällä, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella sijaitseva 1930-luvulla vanhasta Kosulan kantatilasta erotettu tila, jonka rakennukset muodostavat perinteisen neljältä sivulta rajatun ja kulmista avoimen pihapiirin. Päärakennuksen hirret on siirretty muualta. Muita rakennuksia ovat navetta, puoji ja talli, kaikki 1930-luvulta. Kohde ilmentää aikakautensa asutus- ja rakennushistoriaa.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus oy 2004.

kohteen nimi: **Kosula**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-81-8
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Päärakennus; 002 Navetta; 003 Talli-puohi; 004 Puohi; 005 Jyvääitta;

kuvaus:

Kosulankylässä, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella sijaitseva 1930-luvulla rakennettu pihapiiri, johon kuuluvat hirsiset päärakennus, talli- ja puohirakennukset sekä jyvääitta ja kellari. Navettaa ei enää ole. Rakennukset muodostavat perinteisen kolmelta sivulta rajatun pihapiirin. Tila on erotettu vanhasta Kosulan kantatilasta. Kohde ilmentää aikakautensa rakennusperinnettä ja asutushistoriaa.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus oy 2004.

kohteen nimi: **Saarela**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-84-43
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Puohi; 003 Aitta; 004 Liiteri; 005 Savusauna; 006 Leikkimökki; Sauna;

kuvaus:

1800-luvulla rakennettu pihapiiri, johon kuuluvat hirsinen päärakennus, puohirakennus, aitta, halkoliiteri ja savusauna.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavana muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.

kohteen nimi: **Vanha Kosula**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-10-20
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1918-1944
 arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Päärakennus; 002 Puohirakennus; 003 Jyvääitta; 004 Sauna;

kuvaus:

Kosulankylässä sijaitseva pihapiiri, joka ollut aikoinaan alueen suurtila. Paikalla on toiminut myös muun muassa posti. Rakennukset ovat palaneet useampaan otteeseen ja pihapiirissä on nykyisin 1930-luvulta olevat hirsiset päärakennus, puoji ja aitta, 1940-luvulta oleva sauna ja uudempia rakennuksia.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
 - Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.

Suullista tietoa antaneet 31.8.2004 Alpo Heikkinen, 14.9.2004 Elsa Heikkinen

kohteen nimi: **Viskaali/aitat**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-133-5
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 ajoitussele: Pihapiirissä on tehty suuria muutostöitä 2004
 arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Aitta; 002 Aitta; 003 Aitta; 004 Asuinrakennus; 005 Kellari;

kuvaus:

Viskaalinmäellä sijainneen vanhan Viskaalin maatilan pihapiiristä jäljellä olevat rakennukset: 1900-luvun alussa rakennettu asuinrakennus, kellari ja kolme aittaa 1800-luvulta. Muut vanhat rakennukset on purettu. Vieressä Viskaalin tilan uudet tuotantorakennukset.

arviointi:

Maakunnallisen rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa 2014-2015 yksittäisiä 1800-luvulta olevia tai sitä nuorempia aittoja ei enää arvotettu maakunnallisesti merkittäviksi.

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus oy 2004.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 492–494.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Oulu 1993. s. 162.
- Lisätietoja Erkki Väliholta, joka tutkinut kunnan/tilan historiaa.

Suullista tietoa antanut 2.8.2004 Tilanhoitaja Olavi Ruottinen

kohteen nimi: **Yli-Kosunen, Vanha Kinnula**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-9-31

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Puohi; 003 Navetta; 004 Aitta; 005 Jyvääitta;

kuvaus:

Kosulankylässä Oulujokeen laskevan Kosuojan varrella, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella sijaitseva pihapiiri, jota ympäröivät peltoaukeat. Kohde sijoittuu Valtatie 22:n varteen. Kyseessä on yksi Muhoksen Laitasaaren vanhoista kantatiloista, jossa perinteistä rakennuskantaa 1700-1800 -luvulta: päärakennus, puoji ja kaksi aittaa. Pihapiiri muodostaa yhdessä muiden Kosulankylän pihapiirien kanssa maakunnallisesti merkittävän kokonaisuuden.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, M

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus oy 2004.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 59.
- Jakokirja vuodelta 1902. Kopio Hannu Kinnusen arkistosta.
- Suullista tietoa antaneet 18.8.2004 Hannu Kinnula ja Pentti Kinnula

kohteen nimi: **Ylitalo**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 21:43
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: navetta, talli n. 1900, loput 1900 luvun jälkipuoli
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

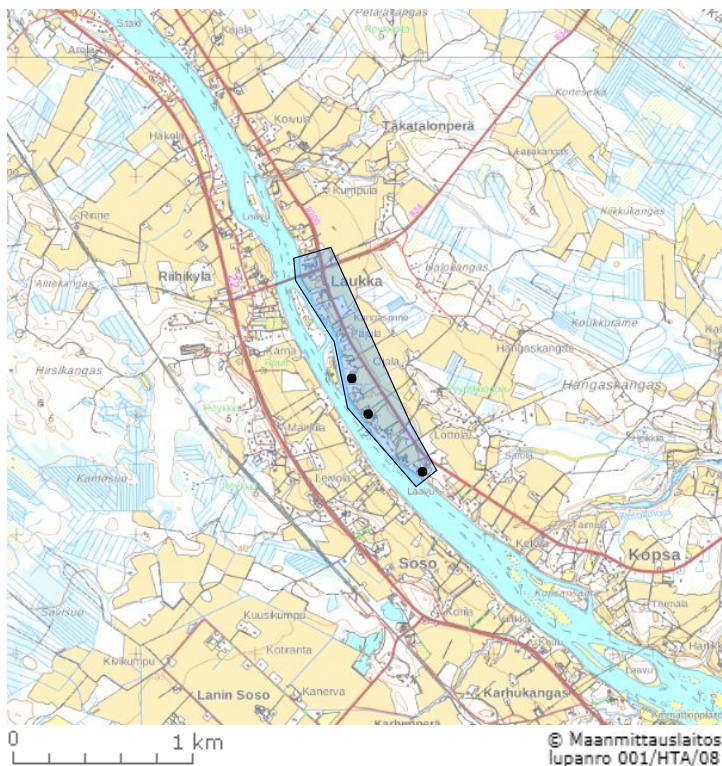
kohteen sisältämät rakennukset: Asuinrakennus; Autotalli, aitta, varasto; Navetta, lato; Talli, aitta, kanala;

kuvaus:

Oulujoen varressa, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella sijaitseva kohde, jossa perinteistä rakennuskantaa 1930-luvulta sekä 1960-luvun päärakennus. Rakennukset (päärakennus, navetta, talli, varasto) muodostavat neliöpihan. Tila on alun perin ollut kruununtila. Ensimmäinen jako on tehty 1864. Kohde, ja erityisesti siihen kuuluva kaksikerroksinen talli/puoji-rakennus, on huomiota herättävä ja näkyvällä paikalla Valtatien varressa ja on osa Kosulankylän muodostamaa kulttuuriympäristön kokonaisuutta.

arviointi:

MRKY15: R, M

alueen nimi: **Laukka**
 pääas. kunta: Muhos
 pääas. kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Huovilan koulu
 Luhtirakennus Kontu
 Vanha-Hakkarila

kuvaus:

Laukan kylä on edustava esimerkki Oulujokivarren perinteisestä nauhamaisesta asutuksesta. Aluekokonaisuuteen kuuluvat jokitörmällä harvana nauhana sijaitsevat maatilojen pihapiirit ja niitä ympäröivät peltoalueet. Maamerkkirakennuksina kylässä erottuvat Huovilan koulun rakennukset. Maakunnallisesti arvokkaita kohteita ovat koulurakennusten lisäksi Vanha-Hakkarila ja luhtirakennus Kontu.

Laukan kylä sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotetulla maisema-alueella Oulujokilaakson kulttuurimaisema.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Huovilan koulu**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-32-60

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Huovilan koulu sijaitsee n. 10 km:n päässä Muhoksen kunnan keskustaaajaman ulkopuolella, Laitasaaren kylässä. Koulun pihapiiri rajoittuu aivan Oulujoen pohjoispuoliseen rantatörmään. Koulu on rakennettu 1953, mutta sen alkuperäinen ulkoasu on muuttunut paljon alkuperäisestä. Koulun vierellä on Pieni-Huovisen päärakennus, jonka tiloissa koulua käytiin 1950-luvulle uuden rakennuksen valmistumiseen saakka. Pihalla on myös varasto ja rannassa sauna ja kellari.

historia:

1900-luvun alussa Oulujoen pohjoispuolella asuvien lähimmät koulut olivat Ponkilan ja Laitasaaren koulut toisella puolen jokea. Matkat niihin olivat pitkät ja vaarallisetkin. Koululäikäisten lasten määrän kasvettua kuntaan tehtiin esitys omasta koulusta ja niinpä 27.12.1909 päätettiin perustaan järjestyksessä kunnan viides kansakoulu Huovilaan. Koulun paikaksi ostettiin maanmittari Oskar Tigeriltä Pieni-Huovilan tila, jonka päärakennuksesta vähin korjauksin saatiin viihtyisä koulutalo. Rakentamisen valvoi ja huolehti maanviljelijä A. Keränen. Huovilan kansakoulu alkoi 22. p. elokuuta 1910.

Vuoteen 1953 asti koulu toimi Pieni-Huovisen sekä pihapiirissä sijainneen toisen rakennuksen tiloissa. Samana vuonna valmistui uusi koulurakennus ja vanha koulurakennus muutettiin kunnan vuokra-asunnoiksi. Myöhemmin vuosina ne tosin palvelivat taas väliaikaisesti koulukäytössä.

Huovilan koulu saneerattiin 1999 ja vuotta aikaisemmin oli valmistunut koulun uusin osa liikuntasaleineen.

lähteet:

- Muhoksen kunta <http://www.muho.fi/perusopetus/koulut/huovilan-koulu/koulun-historia.html>
- <http://www.laitasaari.fi/taloja/pienihuovinen-no-32/huovilan-koulu/>

kohteen nimi: **Luhtirakennus Kontu**

kunta: Muho

kiinteistötunnus: 494-402-181-2

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritelty

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, Oulujoen pohjoispuolella sijaitsevaan talouskeskukseen kuuluva kaksikerroksinen luhtirakennus, jossa on kolmiaukkoinen luhtikäytävä. Rakennus on ollut aiemmin läpiajettava, nyt alhaalla on jyväaitta. Luhti on sijainnut joen törmällä Ala-Konnun ja Ylä-Konnun tilojen yhteydessä. Myöhemmin se on siirretty pihapiirin vastakkaiselle sivulle. Hirret on käännetty.

arviointi:

MRKY15: R

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- <http://www.laitasaari.fi/taloja/kontu-no-31/kuvia-konnusta/>

kohteen nimi: **Vanha-Hakkarila**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-88-9
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: hallinto
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen törmällä, valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella sijaitseva entisen valtion sotilasvirkatalon eli puustellin kaunis pihapiiri 1800-luvulta. Kartanomainen päärakennus kuusiruutuisine ikkunoineen ja lasikuisteineen on saneerattu asuinkäyttöön. Pihapiiriin kuuluu myös navettarakennus. Kohde ja ilmentää alueen asutus- ja elinkeinohistorian eri vaiheita aina ruotuväen ajasta siirtokarjalaisten asuttamiseen asti.

historia:

Ruotujakolaitos eli aikakautensa armeija perustettiin vuonna 1682 Kaarle XI:n olessa Ruotsin kuningas. Sotilasvirkatalot olivat kruunun omistamia ja niitä annettiin armeijan organisaatioon kuuluvien henkilöiden käyttöön. Taloja ei voinut luovuttaa yksityiseen omistukseen. Entinen kruununtila voitiin ottaa virkataloksi, ja näin näyttäisi Hakkarilakin muuttuneen Pohjanmaan jalkaväkirykmentin Kemin komppanian lippumiehen virkataloksi eli puustelliksi. Lampuoti oli eräänlainen vuokraviljelijä, joka talon haltijan lähtiessä esim sotaan jäi viljelemään maita.

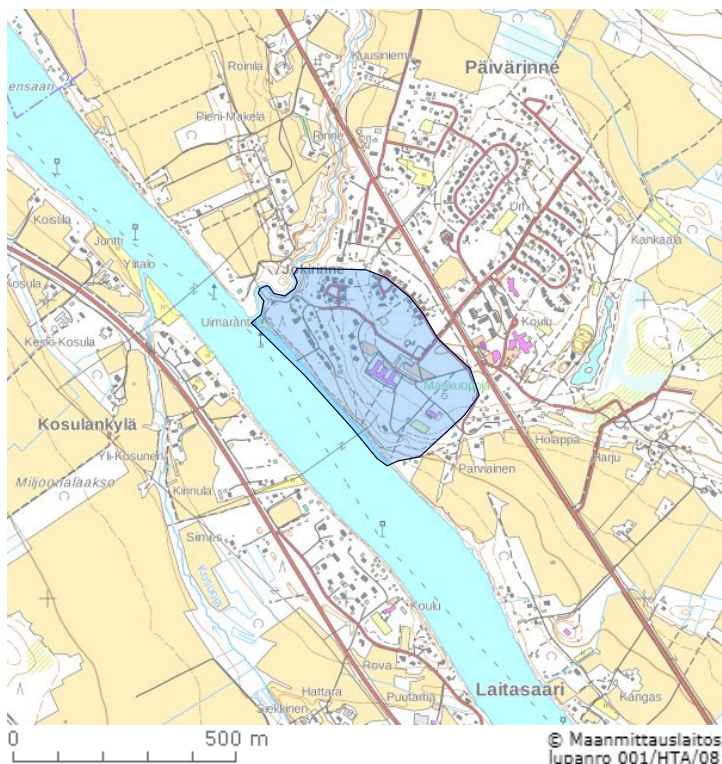
Muhoksen vanhimman kirkonkirjan mukaan Hakkarilassa asui 1600-1700 -lukujen taitteessa Jaakko Kurkinen. Virkataloksi muututtuaan Hakkarilan haltija vaihtui tiheään. 1722 Hakkarilaa asutti kersantti/lippumies Jakob Grundlitz ja viimeisin sotilasvirkatalon haltija oli 1800-luvun alussa talossa asunut kersantti Magnus Fredric Stjerncreutz. Ruotujakolaitos purettiin Keisarillien Majesteetin 1886 antamalla asetuksella. Sotilasvirkatalot säilyivät kuitenkin valtion omaisuutena ja vasta Suomen itsenäistyttyä yksityiset saattoivat ostaa tiloja käyttöönsä. Hakkarila oli siirtynyt arennille eli vuokralle 1869 alkaen. Ensimmäinen vuokralainen oli maanmittari Fredrik Sjöholm ja hänen jälkeensä vuokralaisina oli muitakin maanmittareita. Koska talo oli edelleen valtion omistuksessa, se luovutettiin sodanjälkeisessä asutustoiminassa siirtokarjalaisen perheen asunnoksi. Sittemmin tila on siirtynyt yksityisomistuksessa useampaan otteeseen uusille omistajille.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- <http://www.laitasaari.fi/taloja/hakkarila-no-25/>

alueen nimi: **Päivärinteen parantola (RKY 2009)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: laitospäästö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Päivärinteen parantola on sekä sijoituspaikaltaan että arkkitehtuuriltaan hyvä esimerkki 1930-luvulla Suomeen rakennetuista keuhkotautiparantoloista. Parantolan tiiviin rakennusryhmän kokonaisuuteen kuuluu Jussi ja Toivo Paatelan 1931 suunnitteleman funktionalistisen sairaalarakennuksen lisäksi tähän liittyvät kiviportaatt, entinen ylläääkärin asunto, ns. lääkärin talo sekä neljä asuinkerrostaloa 1950-luvulta. Viisikerroksisen sairaalarakennuksen Oulujoen puoleinen osa ja lounaispääty ovat alkuperäiset, mutta laajennukset ovat muuttaneet rakennuksen ulkoasua. Samaan aikaan suunniteltu entinen lääkärin talo edustaa pohjoismaista klassismia, jossa on funktionalismin piirteitä. Jokirantaan rajoittuva lähiympäristö on alun perin luonteeltaan puistomainen. Sairaalan alue sisältyy Oulujoen kulttuurimaisemaan ja sairaalarakennus on huomattava maamerkki jokilaaksossa. Oulujoen laakso on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue.

historia:

1800-luvun lopulla keuhkotautikuolleisuus Suomessa lisääntyi, minkä vuoksi 1900-luvun alussa rakennettiin useita pieniä tuberkuloosiparantoloita ja hoitolaitoksia kuntien ja järjestöjen toimesta. Parantoloiden rakentaminen oli vilkasta erityisesti 1920- ja 1930-luvulla, kun 1927 oli säädetty tuberkuloosiasetus ja 1929 laki kunnallisten tuberkuloosiparantoloiden ja mielisairaanhoidolaitosten valtionavusta.

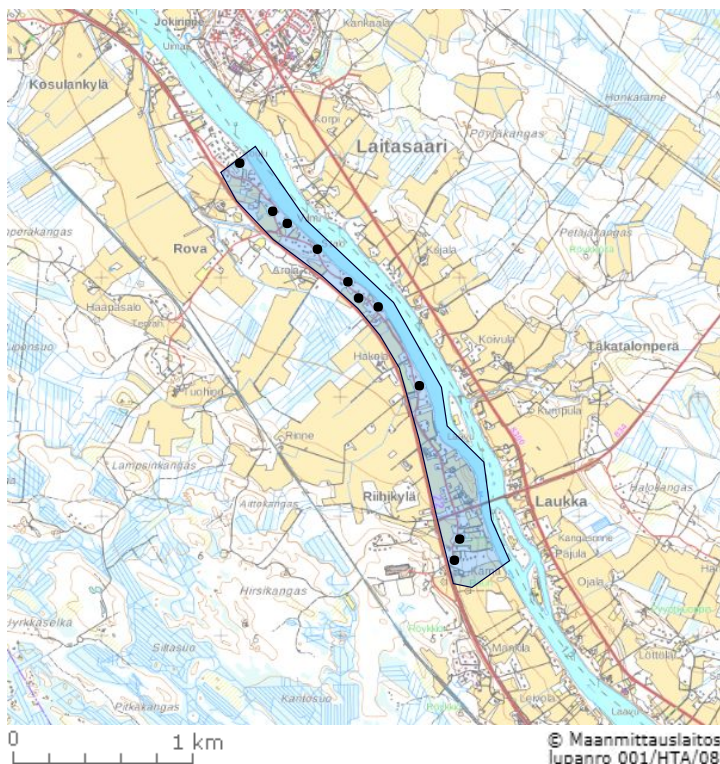
Parantolat sijoitettiin kuivalle kangasmaalle. Sijainnin tuli olla suojattu ja sumuton. Puhtaaseen ilmaan hiekkaharjulle rakennetussa valoisassa parantolassa ajateltiin parantumisen edellytysten toteutuvan. Auringonvalon vaikutus paranemiseen huomioitiin suuntaamalla rakennus ja potilashuoneet luonnonvalon kannalta optimaalisesti. Ravintoa ja lepoa käytettiin parannuskeinoina ja hoitoon kuului ns. hallimakuu, jonka takia laajat makuuhallit ja lepoparvekkeet olivat tyypillisiä arkkitehtonisia piirteitä. Ensimmäisen maailmansodan jälkeisessä modernistisessa arkkitehtuurissa pelkistetty rakennus haluttiin suunnitella paitsi toiminnalliseksi myös terveelliseksi, hygieeniseksi ja valoisaksi.

Päivärinnan tuberkuloosiparantolan sairaalarakennus valmistui Toivo ja Jussi Paatelan suunnittelemana 1931. Lääkärin asuinrakennus suunniteltiin samanaikaisesti. Parantolarakennusta laajennettiin 1950-luvun puolivälissä korottamalla ruokasalisiipeä. Henkilökunnan asuintalot valmistuivat 1959 Jaakko Paatelan suunnitelmin. Tuberkuloosipotilaiden vähentyessä parantola muutettiin 1970-luvun aikana keuhko- ja reumasairaalaksi ja sittemmin kuntoutussairaalaksi.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4347

- Matti Huurre ja Jouko Vahtola, Oulujokilaakson historia. 1991.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueityöryhmän mietintö, osa 2. Helsinki 1993.
- Maija-Liisa Bäckström. Päivärinteen parantola – Päivärinteen sairaala 1932-1982. Si, sa.
- Liisa Ahlstén, Päivärinteen kuntoutus- ja opetussairaala elää opiskelun tahdissa. Sairaalalehti 1-2/2001.
- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

alueen nimi: **Vanha Rantatie**
 pääas. kunta: Muhos
 pääas. kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Apaja
 Hietala
 Ihme (ent. Kärnä)
 Kauppi
 Laitasaaren koulu
 Laitasaaren rukoushuone
 Laitasaaren seurojentalo
 Mattila
 Paavola, ent. Tikkanen
 Rahkola

kuvaus:

Vanha Rantatie on rakennettuna kulttuuriympäristönä ja tiemaisemakohteena arvokas kokonaisuus. Miljöökokonaisuuteen kuuluvat Oulujokivarressa kulkeva vanha tie sekä sen varrella sijaitsevat rakennukset, puusto ja viljelysalueet. Rantatie on historiallisesti arvokas tie. Nykyinen tie noudattaa pääpiirteissään edelleen 1700-luvun lopulla rakennetun Oulusta Kajaaniin johtavan maantien linjausta.

Tie kulkee Oulujoen varrella aivan rannan tuntumassa. Tiemaisema on monimuotoinen, vaihteleva ja mielenkiintoinen. Kapea ja sorapintainen tie kulkee maastossa kaarrella, maastonmuotoja ja jokiuomaa myötäillen. Paikoin tietä reunustavat rakennukset, kookkaat puut ja puurivistöt muodostavat tiemaisemaa elävöittäviä rajapintoja ja tihentymiä, paikoin taas tien varrella on avoimia pienialaisia peltoalueita. Väliin tie kulkee jokitorvällä ja tieltä avautuu näkymiä joelle ja sen ylitse.

Tietä reunustavat harvana nauhana eri-ikäiset ja ominaispiirteiltään toisistaan poikkeavat mutta mittakaavaltaan hyvin yhteensopivat rakennukset. Valtaosa rakennuksista on varsin tavanomaisia, mutta yhdessä ne muodostavat kerroksellisen ja monimuotoisen, arvokkaan kokonaisuuden. Rantatien varrella on myös muutamia yksittäisinä arvokkaiksi määriteltäviä kohteita. Talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavia pihapiirejä 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta ovat Apaja, Ihme (ent. Kärnä), Kauppi, Paavola (ent. Tikkanen) ja Rahkola. Kaupin ja Kärnän tilat ovat aikanaan olleet alueen suurimpia tiloja, Paavola on entinen torppa. Miljöökokonaisuuteen kuuluvat myös Laitasaaren seurojentalo, joka on entinen kansakoulu vuodelta 1888, rukoushuone ja Hietala, vuonna 1912 rakennettu ja rakennustaiteellisesti harvinainen osittain betonirakenteinen vanha meijerirakennus.

Vanha Rantatie sijaitsee Oulujokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotetulla maisema-alueella.

lähteet:

- Oulu - Kajaani -maantie Oulussa ja Muhoksella 1785. Tieinventointi. Muhoksen kunta, Oulun kaupunki, 2004
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993
- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Apaja**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-38-170
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Päärakennus; 002 Puojirakennus; 003 Vaunuvaja, nyk. liiteri; 004 Ent. kauppa, nyk. mökki; 005 Sauna; 006 Pikku-Apaja;

kuvaus:

Oulujokilaakson valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, osana Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljöötä sijaitseva talonpoikaishapiiri, jossa on vuonna 1902 rakennetun päärakennuksen lisäksi perinteistä hirsistä rakennuskantaa edustavat puoji, liiteri, aitta ja sauna. Lisäksi on uudempi mökki. Navettarakennus on palanut. Pihapiirin eteläpuolella olevan peltoaukean laidalla, Rantatien reunassa, on paikallisesti merkittävä puurakenteinen, 1900-luvun alkupuolella rakennettu sähkömuuntaja. Apajassa on toiminut kestikievari ja Muhoksen osuuskaupan myymälä.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 59.
- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavana muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.

kohteen nimi: **Hietala**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-38-22
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus, ent. osuusmeijeri; 002 Autotalli;

kuvaus:

Oulujoen rannalla, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella sijaitseva Hietala on vuonna 1912 rakennettu ja rakennustaiteellisesti harvinainen, osittain betonista valamalla tehty vanha meijerirakennus. Meijeritoiminta lakkasi 1948 ja rakennus muutettiin asunnoksi 1977. Päärakennuksen lisäksi pihapiiristä löytyy autotalli. Kohde ilmentää aikakautensa pienteollisuutta ja kuuluu edelleen osana Laitasaaren vanhan rantatien rattimiljööseen.

arviointi:

MRKY15: R, H, T, M

lähteet:

- Martti Kesäniemi 1994: Tervareitti 15/1994. s. 8.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 88–90 ja 225.
- Martti Kesäniemi: Muhoksella muutki kummat. 1996, s. 169.

kohteen nimi: **Ihme (ent. Kärnä)**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-1-54

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Navetta; 003 Puohi-talli; 004 Aitta; 005 Kellari; 006 Kellari;

kuvaus:

Oulujokilaakson valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, osana Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljöötä sijaitseva Kärnä-tila on ollut aikoinaan yksi alueensa suurimmista kantatiloista. Sen perinteiseen kolmelta sivulta rajautuvaan pihapiiripihapiiriin kuuluvat hirsirunkoiset päärakennus ja vilja-aitta 1800-luvulta sekä L:n muotoinen navetta- ja talousrakennus, jonka hirsinen navettaosa on rakennettu 1940-luvun lopulla.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus oy 2004.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Kauppi**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-36-1
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Makasiinirakennus; 003 Liiteri-makasiini; 004 Sauna;

kuvaus:

Oulujoen rannalla, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, osana Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljöötä sijaitseva aikansa mahtitila. Jäljellä olevia rakennuksia ovat alunperin 1800-luvulta oleva hirsirakenteinen, osin muuttunut, päärakennus ja makasiinirakennus. Paikalla on toiminut Oulun osuuskaupan myymälä aina vuoteen 1970 asti. Kohde kertoo alueensa asutushistoriasta ja liike-elämästä.

arviointi:

MRKY15: H, R, M

lähteet:

- Kauppakirja vuodelta 1920, Eila Putaalan kotiarkisto.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Laitasaaren koulu**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-38-61
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: opetus ja koulutus
 ajoitus: 1945-1974
 ajoitusselite: 1954
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen eteläpuolisella rannalla, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella ja osana Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljöötä sijaitseva 1954 rakennettu koulu. Toiminta siirtyi sinne toisaalla Rantatien varrella sijainneesta vanhasta koulusta, joka nyt toimii Laitasaaren seuraintalona. Koululle on tehty perusparannuskorjaus 2012. Kohde ilmentää koululaitoksen kehittymisen historiaa ja edustaa aikakaudelleen ominaista koulurakennustyyppiä.

lähteet:

- Oulujoen eteläpuolen oyk:n muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus oy. 2004.
- <http://muhos.fi/perusopetus/koulut/laitasaaren-koulu.html>

kohteen nimi: **Laitasaaren rukoushuone**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-20-19

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1809-1863

ajoitusselite: 1840 rakennettu, siirretty 1930

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen varrella, valtakunnallisesti merkittäväällä maisema-alueella sijaitseva ja Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljööseen kuuluva, 1840-luvulla rakennettu ja nykyiselle paikalleen vuonna 1932 talkoilla siirretty rukoushuonekäytössä oleva hirsirakennus. Toiminnasta vastaa Laitasaaren rukoushuoneyhdistys. Kohde ilmentää aikakautensa rakennushistoriaa ja alueen asukkaiden yhteisöllisyyttä.

historia:

Rukoushuoneen perustamisajatuksen alullesaattaja oli Kaisa Heikkinen. 1930-luvun alussa tuolloisilla kulkuvälineillä matka Laitasaaresta Muhoksen kirkkoon oli pitkä, joten oman hengellisen kokoontumistilan järjestäminen sai nopeasti kannatusta kyläläisten keskuudessa. Syyskuun 14. päivänä 1930 pidetyssä kokouksessa asiasta päätettiin virallisesti ja samalla perustettiin myös johtokunta asiaa edistämään. Rukoushuoneelle sopivaksi paikaksi kuudesta eri vaihtoehdosta lopulta Siepon-Ojalan maapaikka. Sopiva huoneisto, 1844 rakennettu hirsirakennus, löytyi Sanginjoelta Laajin tilalta. Sieltä se siirrettiin Laitasaareen talkootyönä. Erillinen talkotoimikunta valvoi pystytystä. 1932 rukoushuone oli valmis ja otettiin heti käyttöön. Varsinainen rukoushuoneyhdistyksen perustava kokous pidettiin 2.6.1933.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, I

lähteet:

-Oulujokivarren eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisti merkittävät kohteet.

Muhoksen kunta 1991.

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

- Laitasaaren rukoushuoneen 80-vuotisjuhlan juhlapuhe 5.8.2012

kohteen nimi: **Laitasaaren seurojentalo**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-38-7

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Seurojentalo; 002 Aitta; 003 Lato; 004 Sauna; 005 Maakellari;

kuvaus:

Oulujoen rannalla, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, osana Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljöötä sijaitseva entinen kansakoulu vuodelta 1888. Koulutoiminnan loputtua 1950-luvulla rakennus on toiminut seurojentalona ja tehdyissä remonteissa osittain muuttunut alkuperäisestä asustaan. Pihapiiriin kuuluvat päärakennuksen lisäksi sauna, aitta, liiteri ja maakellari. Rakennus on edelleen ahkerassa käytössä ja ilmentää alueensa koululaitoksen ja yhteisöllisyyden kehitystä.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, I

lähteet:

- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 142–144.
- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavana muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.
- Rakennusmestari M. Halonen: Asemapiirros vuodelta 1909. Seurojentalon kokoelma.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Mattila**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-23-132
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Pikkupuoli; 003 Navetta, nyk. askartelutila; 003 Talli-
 aitta; 004 Kellari; 005 Puutarhavaja;

kuvaus:

Kämäntien varrella sijaitsevat 1890-luvun lopulla rakennettu tiivis pihapiiri osana Vanhan rantatien
 maakunnallisesti arvokasta raittimiljöötä. Pihapiiriin kuuluvat hirsiset päärakennus, pikkupuoli, aitta-tallirakennus
 sekä vuonna 1953 rakennettu sementtitiilirunkoinen navetta ja kellari.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.
- Suullista tietoa antaneet 31.8.2004 Raija ja Pentti Mattila

kohteen nimi: **Paavola, ent. Tikkanen**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-45-35

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Piharakennus; 003 Sauna;

kuvaus:

Oulujoen rannalla, valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella, osana Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljöötä sijaitseva pieni pihapiiri, entinen torppa. Jäljellä olevaan rakennuskantaan kuuluvat 1800-luvulla rakennettu ja sittemmin kunnostettu hirsinen päärakennus, ulkorakennus ja sauna.

arviointi:

MRKY15: M

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavana muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.

kohteen nimi: **Rahkola**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-11-41
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

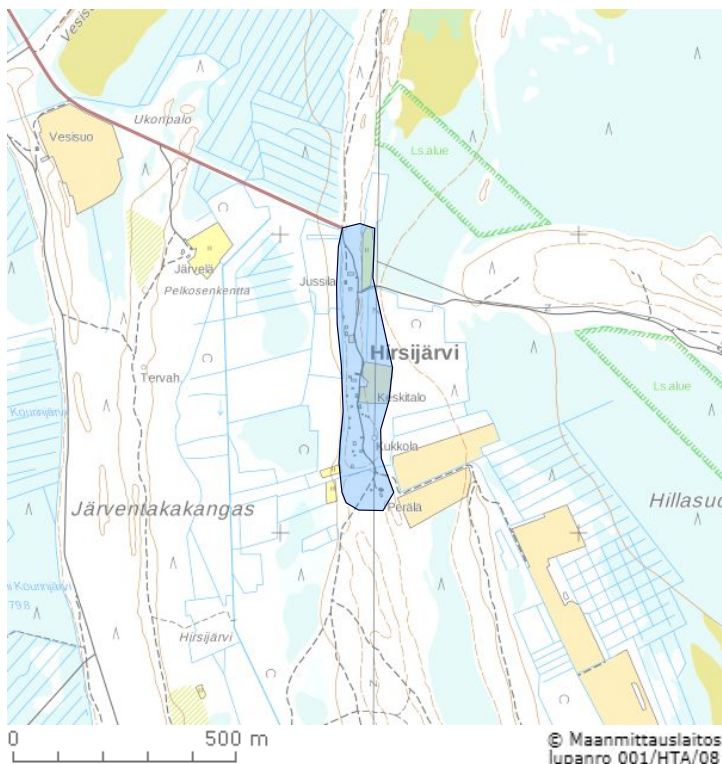
kohteen sisältämät rakennukset: Navetta, lato, vaja; Päärakennus; Talli, puohit, konevaja; Varasto, liiteri;

kuvaus:

Oulujokilaakson valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, osana Laitasaaren vanhan rantatien raittimiljöötä sijaitseva perinteistä talonpoikaisrakennuskantaa käsittävä pihapiiri. Hirsirunkoiset rakennukset ovat 1800-luvun lopulta. Asuinrakennus on poikkiharjaiselta massaltaan harvinainen, vaikkakin osittain muuttunut. Neliöpihaa umpinurkkaisena rajaavat navetta- ja talli-puojrakennukset ovat säilyttäneet aikakautensa tyylipiirteitä. Pihassa myös uudempaa rakennuskantaa.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

alueen nimi: **Hirsijärvi**
 pääas. kunta: Muhos
 pääas. kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hirsijärven kylä sijaitsee Muhoksen kunnan kaakkoisosassa metsä- ja suomaiden keskellä. Länsipuolella on 1930 ja 1950 luvulla kuivattu Hirsijärvi ja itäpuolella on jäljellä vielä muutama peltokaistale. Kylämiljöö syntyi Iso-Antti Karppisen raivaamille rintamaille 1800-1900-luvun vaihteessa. Torppa-, pirtti- ja talousrakennukset ryhmittyvät kapealle mäntyiselle hiekkaharjanteelle nauhamaisesti rakennusten sivuitse ja pihapiirin lävitse mutkittelevan raitin varteen. Maakunnallisesti merkittävä kokonaisuus on pienimittakaavaisista rakennuksista koostuva, asutushistoriaa ilmentävä idyllinen kylämaisema. Olemassa olevia pihapiirejä on jäljellä kuusi. Osa rakennuksista on hirsisiä, osa jälleenrakennuskauden asussa, rakennettu 1920 luvulle tultaessa.

historia:

Kylän asutus on peräisin 1880-luvulta. Kylän perusti talollisen poika Antti 'Iso-Antti' Laurinpoika Karppinen. Hän perusti uuden asutuksen kotitilojensa Häikiön-Säkkilänojan Rno 10 ja 55 ulkometsäpalstalle Hirsijärvelle, joka muodosti noin kolmasosan em. tiloista. Perimätiedon mukaan Iso-Antti oli mielenkiintoinen persoonallisuus ja väkevä mies, joka mm. raivasi suuren osa Hirsijärven viljelysmaista. Antti ja Kreetta Karppinen perheineen muuttivat Hirsijärvelle vuosien 1878–82 välillä. Pian Antin rakentamalle torpalle löytyi halukas ostaja, joten hän möi sen ja rakensi itselleen uuden. Ilmeisesti näin tapahtui useamman kerran, ja vuoteen 1910 mennessä Hirsijärvellä oli kahdeksan torppaa tai mäkitupaa.

Torpparit lunastivat palstansa itselleen vuonna 1922. Tuolloin taloja oli seitsemän pohjoisesta etelään lukien: Juho Karppisen Jussila 79:1, Matti Uksilan Ojala 79:2, Jaakko Materon Järvelä 79:3, Lauri Karppisen Törmälä 79:4, Kaaperi Uksilan Keskitalo 79:5, Juho Kukkosen Kukkola 79:6 ja likka Kemppaisen Perälä 79:7. Järvelä siirtyi pian Timo Poutiaiselle, joka piti talossa sekatavarakauppaa vuosina 1928–38. Kyläläisten pääelinkeinoina olivat kuitenkin pienviljelys ja metsätyöt. Itse Hirsijärvi on kuivattu viljely- ja niittymaaksi ensin 1930-luvulla ja lopullisesti 1950-luvulla.

Maantie Hirsijärvelle rakennettiin vasta 1960-luvulla.

Parhaimmillaan kylässä oli yli sata asukasta; nykyisin jäljellä olevat pihapiirit ovat olleet pelkästään kesäkäytössä 1980-luvulta lähtien. Pihapiireistä on vuosien saatossa purettu rakennuksia ja mm. Ojalan pihapiiri on purettu kokonaan 1990-luvulla.

arviointi:

MRKY15: H, M

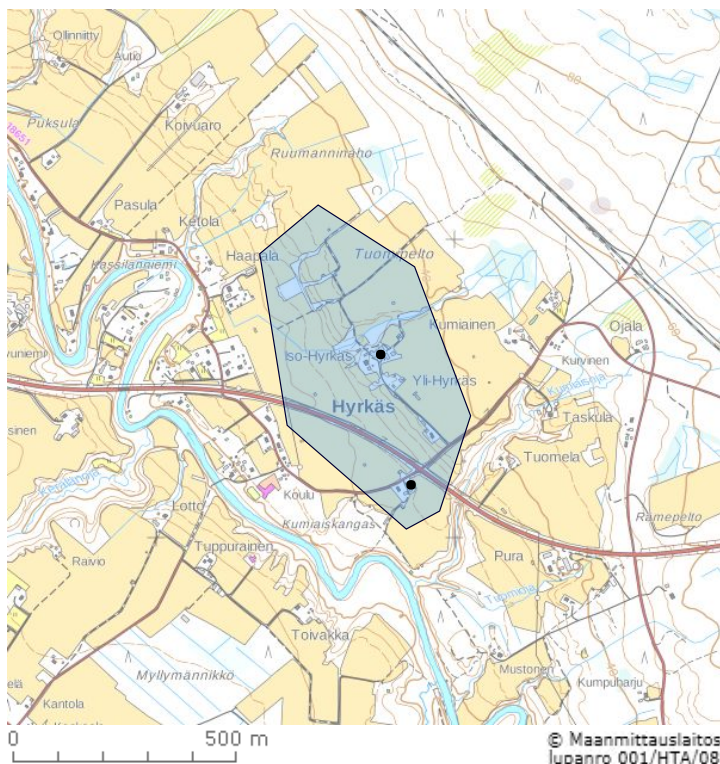
lähteet:

- Alue on inventoitu Jokivarsien Wanhat rakennukset hankkeessa vuonna 2005. Inventoijat Teija Ylimartimo ja

Katja Makkonen.

- Katja Viippola: Hirsijärven kylän historia. Mäntyrinta–Honkalan kyläyhdistys ry. 1999.

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993

alueen nimi: **Hyrkäs**
 pääas. kunta: Muhos
 pääas. kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Iso-Hyrkäs
 Similä

kuvaus:

Hyrkäs on hieno, maisemallisesti arvokas kyläkokonaisuus Muhosjokivarren viljelysmaisemassa. Pihapiirit sijaitsevat tiehen tukeutuvana nauhana Muhosjokilaaksoa rajaavan selänteen reunalla. Kylää ympäröi avoin kumpuileva viljelysmaisema. Laajojen viljelysalueiden keskellä sijaitseva kylä näkyy maamerkinomaisena kokonaisuutena ohikulkevalle valtatielle 22. Kylän sivuitse kulkee maastonmuotoja myötäilevä vanha maantie, Mäntyranrantie - Hyrkääntie, joka noudattaa 1700-luvun lopulla rakennetun Oulu - Kajaani -maantien linjausta.

Kylässä on talonpoikaista rakentamisperinnettä edustavaa rakennuskantaa. Alueella sijaitsevia arvokohteita ovat Iso-Hyrkäs ja Similä. Myös yksittäisinä vaatimattomat rakennukset ovat osa kokonaisuutta, ja niihin liittyy maisemallisia arvoja. Similän pihapiiri sijaitsee näkyvällä paikalla valtatie 22 varrella.

Hyrkäs sijaitsee Oulujokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotetulla maisema-alueella.

lähteet:

Oulu - Kajaani -maantie Oulussa ja Muhoksella 1785. Tieinventointi. Muhoksen kunta, Oulun kaupunki, 2004

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Iso-Hyrkäs**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-83-48
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1722-1808
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Maatilan päärakennus; 002 Luhti; 003 Aitta; 004 savusauna; 005 kellari; 006 Puuliiteri; 007 varasto; 008 varasto; 008 varasto; 009 lato;

kuvaus:

Muhosjokivarren valtakunnallisesti arvokkaan viljelysmaiseman keskellä Hyrkkäänmäellä sijaitsevaan pihapiiriin kuuluu vanha pirtti mahdollisesti 1700-luvulta sekä useita perinteistä rakennuskantaa edustavia rakennuksia 1800-luvulta: luhtiaitta, jyvääitta, riihi, savusauna, kivikellari, puuliiteri, riihi ja latoja. Lisäksi uudempaa rakennuskantaa. Rakennukset muodostavat kolmelta sivulta rajatun ja nurkistaan avoimen pihapiirin. Iso-Hyrkäs on osa yhdestä Muhoksen vanhimmista kantatiloista Hyrkkäästä, joka on ollut kestiekievarina 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Vielä 1900-luvun puolivälin tienoilla Hyrkkäänmäellä on ollut lähekkäin kolme Hyrkkään taloa, joista ainoastaan Iso-Hyrkkään pihapiiri on säilynyt asuttuna. Tila on kuulunut samalle suvulle 1800-luvun lopulta ja siellä on säilynyt vanhaa esineistöä.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Oulu – Kajaani –maantie. Oulussa ja Muhoksella 1785. Tieinventointi. Oulun kaupunki ja Muhoksen kunta 2004.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. Lackman – Tervonen – Vahtola – Hiltunen. Muhoksen kunta 2002.
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.

kohteen nimi: **Similä**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 403-58-6
kylä/k.osa: Muhos
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Navetta/varasto; 003 Talousrakennus; 004 Aitta; 005 Aitta; 006 aitta; 007 Talli/varasto; 008 Luhti; 009 varasto; 010 Varasto; 011 Heinäsuoja/varasto;

kuvaus:

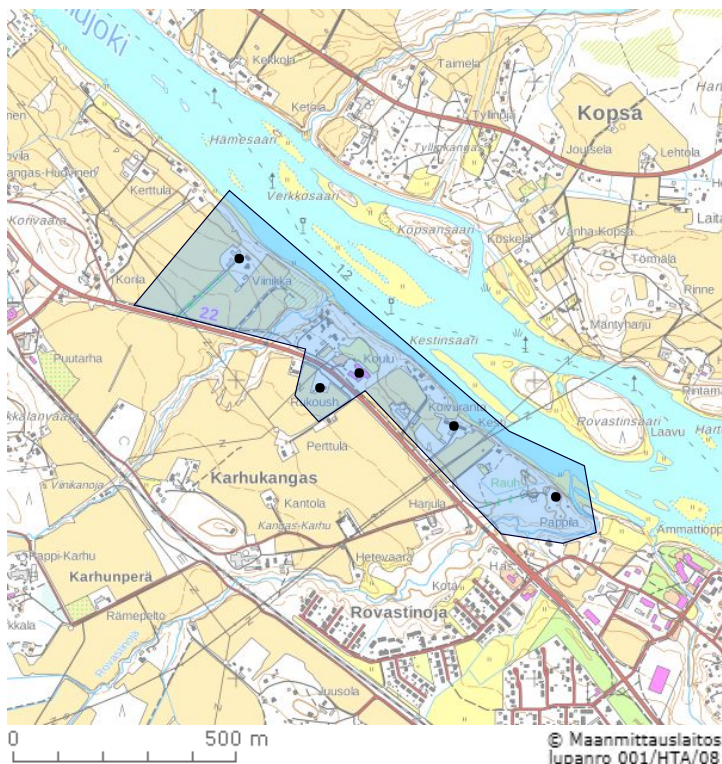
Muhosjokivarressa Hyrkkään kylällä sijaitseva 1700-luvulla perustettu tila, jonka nykyinen pihapiiri muodostuu sitä kolmelta sivulta rajaavista 1800-luvun loppupuolelta olevista rakennuksista. Näitä ovat päärakennus, luhti, aitat sekä kuivaamo ja riihi riihilatoineen. Lisäksi on uudempia rakennuksia, kuten navetta ja varastoja. Pihapiiri sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla Valtatie 22:n läheisyydessä.

arviointi:

MRKY2015: R, M

lähteet:

- Jokivarsien vanhat rakennukset inventointi 2006.
- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Oulu – Kajaani –maantie. Oulussa ja Muhoksella 1785. Tieinventointi. Oulun kaupunki ja Muhoksen kunta 2004.
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.

alueen nimi: **Korivaara**
 pääas. kunta: Muhos
 pääas. kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Koortila
 Korivaaran koulu
 Muhoksen tsasouna, ortodoksinen rukoushuone
 Ranta-Kesti/Kesti
 Viinikka

kuvaus:

Korivaaran alue on esimerkki Oulujokivarteen aikojen kuluessa muodostuneesta nauhamaisesta asutuksesta. Se on olennainen osa jokivarren kerroksellista kulttuurimaisemaa. Alueella sijaitseviin rakennuksiin liittyy rakennushistoriallisia ja historiallisia arvoja. Monet niistä ovat myös maisemallisesti arvokkaita. Muutamat rakennuksista, kuten Ranta-Kestin kookas asuinrakennus ja Muhoksen ortodoksinen rukoushuone, näkyvät hyvin ohi kulkevalle valtatielle 22.

Kortela/Koortila/Koortila on entinen pappila. Pihapiirissä on neljä rakennusta: vuonna 1957 rakennettu entinen pappila, pappilan tupa eli pihapirtti ja kaksi aittaa 1800-luvulta. Rakennuksia ympäröi puutarha. Ranta-Kesti/Kesti ja Viinikka ovat hienoja esimerkkejä jokivarren perinteisestä rakentamisesta. Pihapiirejä hallitsevat kookkaat ja komeat päärakennukset, joissa on omaleimaisia yksityiskohtia. Korivaaran koulun vanhin osa on rakennettu 1940-luvulla. Rakennusta on korjattu ja laajennettu 2000-luvulla. Rakennusmestari Johannes Brocken suunnittelema Muhoksen ortodoksinen rukoushuone rakennettiin jälleenrakennusohjelman mukaisesti vuonna 1955.

Alue sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotetulla maisema-alueella Oulujokilaakson kulttuurimaisema.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Koortila**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-163-0
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Pihapirtti; 002 Pappila; 003 Aitta; 004 Aitta;

kuvaus:

Oulujokilaakson valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, Oulujoen etelärannalla sijaitseva entisen pappilan pihapiiri, jonka läheisyydessä virtaa Rovastinoja. Valtatieltä johtaa pihaan vanha hämyisä kuusikuja. Pappilan entinen Arentimiehen tupa (1817) sijaitsee pihan länsisivulla pääty joelle päin ja arkkitehti R. Hellevuoren 1957 suunnittelema pappilarakennus on sitä vastapäätä. 1700-1800-luvuilta olevat aitat sijaitsevat pihapiirin itäreunalla metsän laidassa, ja lisäksi pihapiirissä on uusi pyöröhirsinen grillikatos ja vanha palopumppu katoksessaan. Pihapiiri on puistomainen ja siellä on runsaasti vanhoja puita, mm. kaksi rauhoitettua ikimäntyä. Koortilan paikalla on toiminut pappila aina 1760-luvulta, jolloin Muhoksesta tuli oma kirkkoherrakuntansa. Kohde on edelleen seurakunnan käytössä toimintakeskuksena.

historia:

Korttilan ja Viinikan tilat määrättiin jo vuoden 1690 Oulun talvikäräjillä Muhoksen kappalaisten pappiloiksi, ja isäntien vastustuksesta huolimatta tilat varattiin virkatilakäyttöön. Tilan nimi pohjautuu saksalaisperäiseen henkilönimeen Kort. Kun Muhoksesta tuli oma kirkkoherrakuntansa vuonna 1766, Korttilasta tuli kirkkoherran pappila. Tilan rakennukset olivat päässeet kuitenkin huonoon kuntoon, ja pitäjänmiehet päättivätkin siirtää pappilan pihapiiriin itään päin, hieman lähemmäksi kirkkoa, Pukkilanniemeen. Vuoden 1781 piispantarkastuksessa uudessa pappilassa oli kahdeksantoista rakennusta: vanhempi päärakennus, jossa oli karoliininen pohjamuoto, uusi päärakennus, pirtti, leivintupa, panimohuone, sauna, kaksi navettaa, talli, heinälato, lammashuone, kolme riittä, kolme aittaa ja kellari. Lisäksi pappilassa oli noin 6 hehtaaria peltoa ja niittyä 55 kuormanalaa. 1790-luvulla katsottiin tarpeelliseksi rakentaa Korttilaan uusi päärakennus maanmittari Holmbomin laatimien piirustusten mukaan, rakennus oli käytössä laajennettuna aina 1950-luvulle asti. 1810-luvun lopulla pihapiiriin rakennettiin uusi piharakennus, jossa oli pirtti, panimohuone, kamari ja eteinen. Vuoden 1882 katselmuksessa pihapiiriin kuuluvat seuraavat rakennukset: päärakennus, vanha päärakennus, sauna, kala-aitta, kaksi aittaa, uudisrakennus, rakenteilla oleva uusi kivenavetta, talli ja vaunuliiteri, kaksi käymälää, lammashuone sekä heinä- ja olkiladot. Vuosikymmenten kuluessa pihapiiriin muitakin rakennuksia on kunnostettu ja rakennettu uusia. Rakennuksia tehtiin talkoilla ja päivätöinä ja pitäjän talolliset hankkivat rakennustarvikkeet. Osittain töitä rahoitettiin erityisestä rakennusrahastosta.

Mm. 1950-luvulla rakennetun pappilan paikalla oli hirsinen asuinrakennus, jossa oli sota-aikana rovasti K.A. Strömmerin pojan Jaakko Strömmerin vastaanotto.

Pihapiirissä oleva vanha hirsirakennus oli aikoinaan väentupa, joka käsittää pirtin, kaksi kamaria ja läpikuljettavan välikön, jota on sanottu myös hollitalliksi. Välikön seinähirsistä on löytynyt vuosiluku 1817. Rakennusta on uusittu useaan otteeseen, viimeksi noin vuoden 1990 tienoilla, kun toimintakeskus perustettiin. Rakennuksen pyöreä ikkuna on peräisin vanhasta, vuonna 1957 puretusta, pappilarakennuksesta. Rakennusta on kengitetty ja ikkunoita muutettu jossain vaiheessa. Tuvassa on Muhoksen kirkon vanhat virsitaulut ja puinen risti. Tuvan muurin paikalle on muurattu avotakka, kamareissa ovat peltikuoriset kakluunit. Rakennuksen vesikatto on uusittu. Kamareita ei ole kunnostettu viimeisimmässä remontissa.

Pihapiirissä lähempänä jokirantaa oleva aitta on pappilan alkuperäinen aitta, joka on rakennettu joko 1700-luvun lopulla tai 1800-luvun alussa, ja toinen aitoista on siirretty 1990-luvun alussa ns. Alapappilasta, entisestä Viinikan kappalaisen pappilasta. Pappilan aitaissa on kauniita yksityiskohtia. Pihapiirissä oli vielä kolmaskin aitta, joka on lahjoitettu aikoinaan Pohjolan poikakodille.

Vuonna 1957 rakennettu pappilarakennus on arkkitehti R. Hellevuoren suunnittelema, ja rakennusurakoitsijana oli Oy Jokka Ab Nivalasta. Aumakattoinen rakennus on rapattu valkeaksi. Alun perin rakennuksessa oli kirkkoherran asuinhuoneisto ja siihen liittyvä yksikerroksinen virastosiiپی. Ensimmäinen remontti tehtiin vuosien 1977–78 aikana. Kirkkoherranvirasto siirtyi pois Korttilasta vuonna 1981.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavana muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.
- Jouko Vahtola: Muhoksen seurakunnan historia. Muhoksen seurakunta, 1986. s. 14, 45, 125–133 ja 242–246.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 1993. s. 157.
- Suullista tietoa antaneet 5.8.2004 Kirkkoherra Jouni Heikkinen 12.8.2004 Pentti Heikkinen 29.9.2004 kiinteistöpäällikkö Riitta Kukkohovi-Colpaert

kohteen nimi: **Korivaaran koulu**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-85-0

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Alkuperäinen vanha korivaaran koulurakennus rakennettiin 1940-luvulla. Osa niistä on sittemmin purettu. Koulua on remontoitu vuosien 2008 ja 2009 aikana, jolloin on rakennettu myös uudistiloja. Nykyisen koulun tilat koostuvat seitsemästä yleisopetustilasta, teknisentyön luokasta, yhdistetystä kuvataide ja tekstiilityön luokasta sekä liikuntasalista.

lähteet:

- Muhoksen kunta, <http://www.muho.fi/index.php/perusopetus/koulut/korivaaran-koulu.html>

kohteen nimi: **Muhoksen tsasouna, ortodoksinen rukoushuone**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-91-6

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Rukoushuone; 002 Varasto, ent. ruumishuone;

kuvaus:

Rakennusmestari Johannes Brocken suunnittelema ortodoksinen rukoushuone ja entinen ruumishuone kertovat sodanjälkeisestä historiasta ja asutustoiminnasta. Rukoushuone rakennettiin vuonna 1955 jälleenrakennusohjelman mukaisesti palvelemaan Muhokselle sijoitettuja Karjalan evakkoja. Kyseessä on pitkäkirkkomallinen puurakennus, jossa on länsitomi ja sen päädyssä katettu avokuisti. Eräät koristeaiheet viittaavat vanhaan karjalaiseen puuarkkitehtuuriin. Kirkon edessä on muistomerkki Karjalaan jääneille vainajille. Rukoushuoneessa on harvinainen yhtenäinen ikonostaasi, jonka on maalannut Raija Savolainen.

Rukoushuone sijaitsee valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, peltöjen ympäröimänä Oulu – Kajaani valtatie eteläpuolella noin pari kilometriä Muhoksen keskustasta luoteeseen.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M, I

lähteet:

- Seija Pirttikoski: Muhoksen rukoushuone. moniste 6.7.2004.
- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavana muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 441–442.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Ranta-Kesti/Kesti**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-35/-41/-13

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Navetta; 003 Autotalli; 004 Kellari; 005 Aitta; 006 Vilja-aitta;

kuvaus:

Oulujoen etelärannalla sijaitseva pihapiiri, jossa perinteistä rakennuskantaa kuten 1860-luvulla rakennettu ja 1929-30 korotettu, koristeellisia yksityiskohtia käsittävä päärakennus, suuri kivenavetta vuodelta 1850 ja ulkorakennuksia. Talolle johtaa koivukuja. Tila on vanha kantatila ja ollut mahdollisesti asutettu jo 1500-luvulla. Tilan nimi pohjautuu vierasmaalaista kauppiasta tarkoittavaan sanaan Kesti. Nykyiselle omistajasuvulle se siirtyi 1922. Tila sijaitsee Oulujoessa olleen vanhan ja merkittävän lohienkalastuspaikan, Muhospadon, kohdalla Oulujokilaakson valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella.

arviointi:

MRKY15:R, H, M, S, T

lähteet:

- Jouko Vahtola: Muhoksen seurakunnan historia. Muhos 1986. s. 14.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Viinikka**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-8-11
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1809-1863
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujokilaakson valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella, joen etelätörmällä sijaitseva pihapiiri, johon tieltä johtaa pitkä koivukuja. Pihapiiriä ympäröivät viljelykset ja siihen kuuluvat mansardikattoinen 1800-luvulta oleva asuinrakennus, viljelysten reunassa olevat kaksi aittaa ja ulkorakennuksia. Lisäksi pihapiirissä on uudempi vuodelta 1948 oleva asuinrakennus ja iso piharakennus. Viinikan tila viljelyksineen muodostaa merkittävän ympäristökokonaisuuden ja on nimenä esiintynyt jo vuodesta 1626 lähtien.

arviointi:

MRKY15: H, R, M

lähteet:

- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Oulujokivarren eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. 2004.

alueen nimi: **Muhoksen kirkko (RKY 2009)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: kirkkoympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Muhoksen tukipilarikirkko vuodelta 1634 on vanhimpia käytössä olevia puukirkkojamme. Sakariston arvokkaat seinämaalaukset 1770-luvulta ovat Emmanuel Granbergin maalaamat. Muhoksen kirkko sijaitsee kirkonkylän kohdalla suvannoksi laajenneen Oulujoen etelärannalla. Länsitorinillisen kirkon ja kolminivelisen pohjalaistapulin uusgoottilaiset piirteet ovat 1870-luvun alun uudistuksesta. Kirkon ympärillä kasvaa vanha männikkö. Muhoksen kirkko sijoittuu Oulujoen laakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle.

kohteeseen sisältyy: kellotapul; kirkko.

historia:

Muhos kuului alun perin Salon seurakuntaan, mistä se siirrettiin itsenäistyneen Limingan kappeliksi 1477. Oulun kappeliksi se siirtyi 1610, kun Oulu erosi omaksi seurakunnaksi. Muhoksen seurakunta itsenäistyi 1766. Ensimmäinen kirkko rakennettiin ilmeisesti jo 1500-luvulla Kirkkosaareen. Toinen kirkko rakennettiin Kirkkoniemeeseen. Muhoksen järjestyksessään kolmas kirkko rakennettiin 1634 ja uudistettiin 1872 L.I. Lindqvistin johdolla. Sisäseinien ja holvin panelointi valmistui 1903. Kirkko sähköistettiin 1954. Samassa korjauksessa restauroitiin saamastuoli ja poistettiin alttarilaitte. Kirkko restauroitiin 1984 arkkitehtitoimisto Huusko & Teppo tekemien suunnitelmien mukaan.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4346
- Jorma Teppo, Pohjanmaan puukirkkojen korjauksista. Arkkitehti 4/1985.
- Matti Huurre ja Jouko Vahtola, Oulujokilaakson historia - Kivikaudelta vuoteen 1865. Hailuodon, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulunsalon, Temmeksen, Tyrnävän, Utajärven ja Vaalan kunnat ja seurakunnat, Oulun kaupunki ja seurakunnat ja Oulujoki-Seura r.y. 1991.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alue työryhmän mietintö osa 2. Helsinki 1993.
- Erkki Lämsä, Oulun seudun kirkot. Viestimix 1999.
- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

alueen nimi: **Muhoksen rautatieaseman alue**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Muhoksen rautatieasema

VR:n vesitorni

kuvaus:

Muhoksen keskustassa sijaitseva asema-alue, johon kuuluvat asemarakennus, kaksi asuinrakennusta, tavaramakasiini, vesitorni, muita talousrakennuksia. VR:n huonerakennustoimiston tyyppipiirustusten mukaan rakennettu frontonikattoinen asema on vuodelta 1927.

Rautatieaseman rakennukset ja radan varressa sijaitseva puistoalue ovat keskeinen ja näkyvä osa Muhoksen kirkonkylän monikerroksellista ilmettä ja kunnan historiaa. Puistoalue ja rakennukset toimivat käyntikorttina Muhokselle junalla saapuville.

Muhoksen asema-alue sijaitsee Oulujokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotetulla maisema-alueella.

kohteen nimi: **Muhoksen rautatieasema**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-403-2-678

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: liikenne

ajoitus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Asemarakennus;

kuvaus:

Muhoksen kyläkeskuksen tuntumassa sijaitseva frontonikattainen asema on rakennettu 1920- luvun tyyppipiirustuksiin, jotka ovat silloisen Rautatiehallituksen Huonerakennustoimiston arkkitehti Thure Hellströmin käsialaa. Muhoksen asema kuuluu V luokkaan. Asemarakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu kaksi radan myötäisesti, asemarakennuksen länsipuolelle sijoittuvaa, alun perin aseman työntekijöille suunniteltua asuinrakennusta sekä talousrakennuksia. Tontilla olleet tiilirakenteiset maakellarit on purettu. Aseman läheisyydessä sijaitsee myös vanha tavaramakasiini lastaussiltoineen sekä vanha vesitorni. Kohde ilmentää rautatieliikenteen kehitystä alueella.

historia:

Oulun ja Nurmeksien välinen rataosuus saatiin kiskotettua Oulusta Muhokselle vuonna 1926 ja avattiin väliaikaiselle liikenteelle 1.11.1927. Tyyppipiirustusten mukaan rakennettu asema kuuluu liikenteen suuruuden mukaan V luokkaan. Pienillä V luokan asemilla tilan tarve ei ollut suuri. Odotushuoneita oli vain yksi, ja toimistotilat olivat vähäisiä. Utajärvelle toimiva yhteys saatiin joulukuussa vuonna 1928. Lipunmyynti lopetettiin vuonna 1998, ja miehitys poistettiin siirryttäessä kauko-ohjaukseen. Asema on edelleen sekä henkilö- että tavaraliikenteen käytössä. Asemakokonaisuus siirtyi Senaatti- kiinteistölle vuonna 2007. Nykyisin rakennukset ovat yksityisessä omistuksessa ja niitä on muutettu ja kunnostettu muuttuneeseen käyttötarkoitukseen sopiviksi.

arviointi:

MRY2015: Ht, R, H, M, S, I

lähteet:

- 1993. Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto. Oulu.
- <http://www.nba.fi/rky1993/>
- Salmela, A. 1991. Muhoksen Kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Perusselvitys kaavoitusta varten. Muhoksen kunta.
- Valanto, S. Heikkinen, M. & Ehrström, M. (toim.) 1982. Suomen rautatieasemat vuosina 1857–1920. Museovirasto, Rakennushistorian osasto. Valtion Painatuskeskus. Helsinki.
- Iltanen, J. 2009. Radan varrella, Suomen rautatieliikennepaikat. Karttakeskus. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- suulliset tiedot: Olavi Mäkinen 2009

kohteen nimi: **VR:n vesitorni**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-168-0
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: liikenne
 ajoitus: 1918-1944
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Vesitorni;

kuvaus:

VR:n entinen alaosastaan tiilinen, yläosastaan laudoitettu vesitorni, joka on ollut vailla käyttöä höyryveturiliikenteen loputtua 1970-luvun alkupuolelta. Suunnittelijaa ja rakennusajankohtaa ei ole tiedossa. Vesitorni on suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa. Se ilmentää rautatieliikenteen kehitystä alueella ja on maamerkinä keskeisellä paikalla Muhoksen kirkonkylässä.

suojelutilanne:

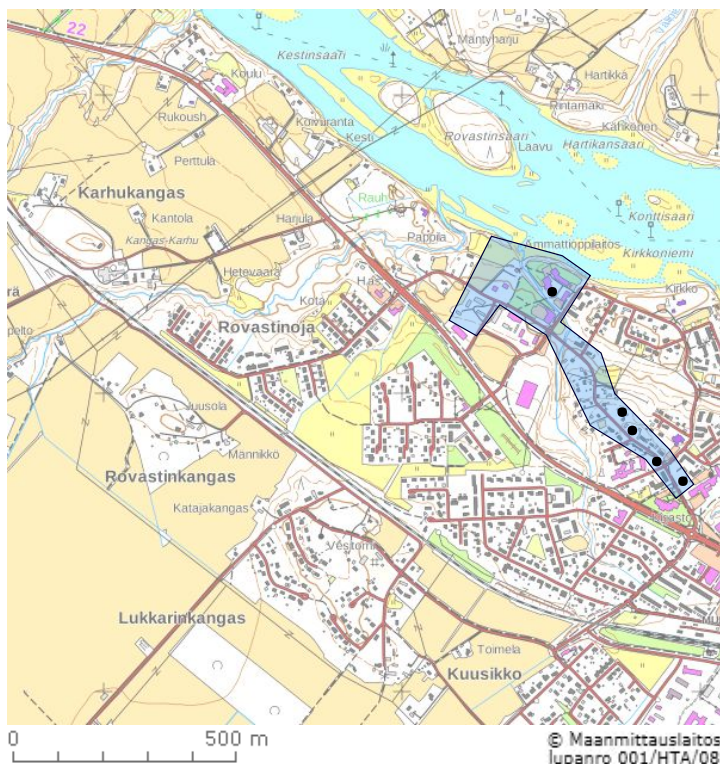
Asemakaavassa suojeltu.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta/Anneli Salmela 1991.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- <http://www.nba.fi/rky1993/>
- Muhoksen kirkonkylän asemakaavan muutos korttelissa 61. Muhoksen kunta/Linja arkkitehdit oy. 2012.

alueen nimi: **Muhostien raittimiljö**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: taajamaympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Koivikonkoulu

Muhoksen kotiseutumuseo

Tikkala

Tuomisen huvila

Vanha Apteekki

kuvaus:

Muhostien raitilla rakentaminen tukeutuu Oulujokivartta myötäilevään vanhaan tiehen, joka noudattaa 1700-luvun lopulla rakennetun Oulu - Kajaani -maantien linjausta. Muhostien raittimiljö on kerroksellinen ja arvokas, taajaman pitkästä historiasta havainnollisesti kertova kokonaisuus.

Raitin kaakkoisosissa rakennukset rajaavat tietä tiiviinä nauhana. Tien varrella on useita komeita ja maakunnallisesti arvokkaita rakennuksia. Raitin luoteispäässä koulurakennukset ympäröivät tietä väljään rakennettuna kokonaisuutena. Alueelle on ominaista kerroksellisuus. Miljöökokonaisuuteen kuuluvista rakennuksista vanhimmat ovat peräisin 1900-luvun alusta, uusimmat 1990-luvulta.

Raitti sijaitsee Oulujokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotetulla maisema-alueella.

lähteet:

- Oulu - Kajaani -maantie Oulussa ja Muhoksella 1785. Tieinventointi. Muhoksen kunta, Oulun kaupunki, 2004
- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. Ehdotus valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 11.12.2014. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014

kohteen nimi: **Koivikkokoulu**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-39-31
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: opetus ja koulutus
 ajoitus: 1918-1944
 ajoitusselite: Alueella on rakennuksia n. 100 vuoden ajalta
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1859 perustettu maan pohjoisin maanviljelysalan koulu Koivikko on merkittävä osa maakunnan koululaitoksen kehittämiseen liittyvää historiaa ja alue rakennuksineen muodostaa maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuuden. Muhoksen kirkonkylän tuntumassa Kirkkotien ja Muhostien varrella sijaitseva koulualue on monikerroksellinen käsittäen useilla eri vuosikymmenillä rakennettuja rakennuksia, joista vanhimmat säilyneet ovat 1900-luvun alusta.

Vuonna 1963 rakennetut päärakennus ja oppilasasuntola Impivaara sekä uusi koulurakennus (1993) sijaitsevat koulualueen itänurkassa Kirkkotien varressa Oulujoen ja ojan välisellä niemikkeellä.

Jugendin tyyliin omistavat entinen henkilökunnan asuinrakennus Niemi (1800-l/1911) ja sen viereen siirretty entinen rehtorin asuinrakennus Johtola (1904) sijaitsevat puistomaisen alueen keskellä Muhostien ja ojan välissä. Rakennukset on suojeltu.

Maatalous- ja pajarakennukset muodostavat oman kokonaisuutensa Muhostien ja Oulu – Kajaani maantien väliin.

Vanhin on valkoiseksi rapattu talli vuodelta 1926, jonka lisäksi löytyvät navetta 1947, kanala 1961 ja pajarakennuksia, kuivaamo sekä uudempiä maatalousrakennuksia. Näiden vieressä sijaitsevat 1990-luvulla rakennetut oppilasasuntolat Mäntylä, Koivula, Kuusela ja Leppälä muodostaen neljältä sivulta rajatun pihapiirin. Uusin rakennus, vuonna 2006 rakennettu robottinavetta, sijaitsee varsinaisen koulualueen ulkopuolella Matokorvessa.

Osa vanhoista rakennuksista on purettu (ainakin Kulmala, Toukola, Jukola).

historia:

Koivikon maanviljelyskoulu perustettiin v. 1859 maan pohjoisimmaksi maanviljelysalan kouluksi. Päätöksen koulun perustamisesta teki Oulun läänin Talousseura Keisarillisen senaatin toimeksiannosta. Koulua varten ostettiin vuonna 1958 Koivikon eli Valkosen tila ja siihen kuulunut Niemi-niminen torppa, lisäksi koulutilaan liitettiin osa Laninsoson suosta. Koulua ei päästy heti aloittamaan tilan luopon vuoksi, myös joitakin uusia rakennuksia oli rakennettava ja toiminta alkoi vuoden 1859 lopulla. Koululla ehti olla jopa kahdeksan johtajaa vuosien 1859–1920 aikana. Monet johtajista olivat myös mukana Muhoksen kunnallis- ja elinkeinoelämässä. Johtajan lisäksi alkuaikoina henkilökuntaan kuuluivat emäntä, inspektori, työnjohtaja ja seppä.

Ensimmäiset Koivikossa toimineet opintolinjat olivat maanviljelyskoulu vuosina 1859–1908 ja karjakkokoulu 1859–1879 Karjanhoitokoulu perustettiin uudelleen vuonna 1903 ja se muuttui tietopuoliseksi karjanhoitokouluksi vuonna 1919. Uudistettu maanviljelyskoulu aloitti toimintansa 1920 ja jatkoi aina vuoteen 1968 asti.

Karjanhoitokoulu muuttui karjalouskouluksi vuonna 1956.

Koulu on jatkanut toimintaansa tauotta 1900-luvun alusta eri kehittämisvaiheiden jälkeen ja nykyisin Koivikossa on Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymään kuuluvan Oulun seudun luonnonvara-alan oppilaitoksen Muhoksen toimipiste.

Vuonna 1888 tilaan kuului yhteensä 24 huonetta tai rakennusta. 1920-luvulla koulutilalle valmistui uusia koulurakennuksia ja vanhoja rakennuksia peruskorjattiin. Navetta peruskorjattiin ja uusi tiilirunkoinen sikala kunnostettiin vuonna 1929. Uusi tiilinavetta rakennettiin vuosina 1945–47, kun edellinen oli palanut. Koivikko olikin aikoinaan tunnettu myös rakennuksistaan, mm. asuntolat olivat komeita kaksikerroksisia klassististyyliisiä rakennuksia. Hirsirunkoiset rakennukset on kuitenkin purettu 1960-luvun alussa ja nykyisin koulun alueen vanhimmat rakennukset ovat 1900-luvun alusta.

1900-luvun loppupuoliskolla koulun alueelle rakennettiin joka vuosikymmen uusia rakennuksia tai peruskorjattiin entisiä. 1950-luvun alussa rakennettiin seuraavat rakennukset: henkilökunnan asuinrakennus Toukola 1954, kuivaamo 1954 ja kellari/varasto 1955. 1960-luvulta ovat henkilökunnan asuinrakennus Kulmala 1960,

kanala/lampola 1961, nykyinen päärakennus 1963; oppilasasuntolat Impivaara ja Jukola sekä lämpökeskus ovat niinikään vuodelta 1963. 1970-luvulla on rakennettu konehalli 1970, opetustyöpaja 1 1971, jatkojalostusrakennus 1975 ja yksi oppilasasuntola 1979.

Vuonna 1979 Koivikossa käynnistyi Maatalousopiston toiminta. Sen ja keskiasteen koulu-uudistuksen myötä koulutila tarvitsi lisää tiloja. Peruskorjaukset ja lisärakentaminen alkoivat vuonna 1985 Johtolan peruskorjauksella. Kaksikerroksinen asuntola Koivula ja viljankuivuri on rakennettu vuosina 1986–87, samaan aikaan vanhan päärakennuksen peruskorjattiin. 1990-luvulla käynnistyi uusi rakentamisvaihe, tuolloin valmistuivat uusi koulurakennus, oppilasasuntola ja opetustyöpaja 1992–95. Vanhan päärakennuksen uusi peruskorjaus toteutettiin 1993–94, opetustyöpajan peruskorjaus 1993–94, kanala-lampolan peruskorjaus 1995–96, konepesuhalli 1994–98, ruokakeskus 1997–99 sekä lantalan laajennus ja korjaus 1998. Oppilasasuntola Impivaaran peruskorjaus valmistui 2002.

Uusimmat rakennukset ovat 2006 Matokorpeen valmistunut robottinavetta sekä autoalan uudet opetustilat.

arviointi:

MRKY15: H, R, M, S, I

lähteet:

- Jukka-Pekka Keränen ja Heikki Vainionkangas: Koivikko I–II. Koivikon maatalousoppilaitos 1858–1978, Koivikon maatalousopisto 1979–1998 ja Koivikon maatalousoppilaitos 1984–1998. 1999. s. 41,
- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus oy 2004.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 147–149 ja 541–545.
- Lisätietoja Koivikon koulun arkistosta.

kohteen nimi: **Muhoksen kotiseutumuseo**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: kulttuuri

ajoitus: 1864-1917

ajoitusselite: rakennukset 1854-2005

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Makasiini; 02 Aitta; 03 Paja; 04 Paloasema; 05 Liiteri; 06 Maatalouskonevarasto;

kuvaus:

Alkuperäisellä paikallaan ja vanhassa asussaan säilyneet lainajyvämakasiini (1854/1870), vilja-aitta (1800-l alku), paloasema (1940), liiteri sekä siirretty paja ja varastona toimiva uudisrakennus vanhojen mäntyjen lomassa muodostavat kiinnostavan ja viehättävän museorakennusten kokonaisuuden. 1963 avattu museoalue rakennuksineen ja esineistöineen kertoo alueen historiasta ja on keskeinen osa Muhoksen taajamaa ja Muhostien raittimiljöötä.

historia:

Makasiini ja aitta ovat alkuperäisellä paikallaan manttaalikunnan lainajyvästön ajoilta. Paloasema ja sen liiteri ovat myös alkuperäiset mutta myöhemmältä ajalta. Paja on siirretty museon pihaan ja maatalousesinevarasto on uudisrakennus.

Muhoksen kotiseutuyhdistys perustettiin 1953 ja samana vuonna aloitettiin esinekeräys. Manttaalikunnan lainajyvästön makasiini ja aitta sekä Muhoskylän jakokunnan omistama tontti vuokrattiin museon käyttöön 1957, ja kotiseutuyhdistyksen omistukseen ne siirtyivät 1972. Museo avattiin kesällä 1963. Tonttiin ostettiin lisämaata 1965 ulkomuseota varten, mutta suunnitelmista luovuttiin sittemmin mm. Turkansaaren ulkomuseon läheisyyden vuoksi.

Museon pihaan rakennettiin koskiveneelle venekatos 1950-luvulla, mutta se sortui lumen alle ja jouduttiin uusimaan vuonna 2000. Vanhan venekatoksen paikalla on nyt paja. Pisteaita on rakennettu talkoilla 1982. Museon pihassa on piiskaumänty ajalta ennen kuin raipparangaistukset kiellettiin lailla 1891.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M, S, T, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993
- Matti Huurre, Jouko Vahtola: Oulujokilaakson historia. Kivikaudelta vuoteen 1865. Oulu 1991
- Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terttu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987
- Museota Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002
- Pohjois-Pohjanmaan museon maakunnallisen museotyön arkisto
- Suullista tietoa antanut Kalevi Leskelä (ja muut paikalla olleet kotiseutuyhdistyksen jäsenet) 17.10.2005, ja Martti Kiviharju 26.4.2006 sähköpostitse.

kohteen nimi: **Tikkala**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-3-21
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: asuinrakentaminen
 ajoitus: 1918-1944
 ajoituslute: 1930-luku
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Entinen Tikkala Oy:n tilanhoitajan asuinrakennus 1930-luvulta osana Muhostien raittimiljöötä. Ilmeisesti J. Karvosen piirtämä klassistinen hirsirakennus. Viereinen Muhoksen Lukio on rakennettu entisen Tikkala Oy:n navetan perustuksille.

suojelutilanne:

Asemakaavassa suojeltu.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Anneli Salmela, 1991.

kohteen nimi: **Tuomisen huvila**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-403-8-16
kylä/k.osa: Muhos
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Muhoksen kirkonkylällä Tikkalanmäen rinteiden puistomaisessa ympäristössä sijaitseva pihapiiri, johon kuuluu herännäisjohtaja Mauno Rosendahlin 1800-luvun lopulla rakennuttama asuinrakennus ja useita vanhoja piharakennuksia. Asuinrakennus on todennäköisesti tehty vanhasta hirsikehikosta (vuosiluku 1794). Piharakennuksia ovat muun muassa sauna, varasto ja huvimaja. Kohde on vanhan Keisarintien varrella, joka Muhostien kohdalla edelleen hahmottuu raittimiljöönä ja muodostaa muiden kohteiden kanssa maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuuden.

historia:

Rakennettu Mauno Rosendahlin toimesta 1800-luvun lopulla ilmeisesti vanhasta hirsikehästä (1794). Rosendahlin jälkeen huvilan osti kauppias Nousiainen, joka laajensi rakennusta keittiösiivellä. Vuonna 1938 rakennuksen osti ja sitä kunnosti piirimetsänhoitaja Reino Tuominen.

suojelutilanne:

Asemakaavassa suojeltu.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Vanha Apteekki**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-8-6
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti
 ajoitus: 1918-1944
 ajoituslaji: 1920- ja 30-luvun vaihe
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1920-30 -luvun vaihteessa tehty, pystyhirsirakenteinen ja vaakalaudalla ulkoa vuorattu suurehko liike- ja asuinrakennus, jonka hahmoa elävöittävät vaihtelevat kattomuodot ja -ikkunat, erkkeri, parveke ja ikkunajäsentely. Rakennusta on kunnostettu muun muassa sairaalakäyttöön, ulkoasussa säilyneet 1920-luvun tyylipiirteet. Kohde ilmentää liikerakentamisen historiaa. Se sijaitsee vanhan Keisarintien varrella, joka Muhostien kohdalla edelleen hahmottuu raittimiljöönä, ja muodostaa muiden kohteiden kanssa maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuuden.

historia:

Muhoksella vuosina 1916-1931 apteekkarina toimineen Henno Fonseliuksen rakennuttama.

suojeilutilanne:

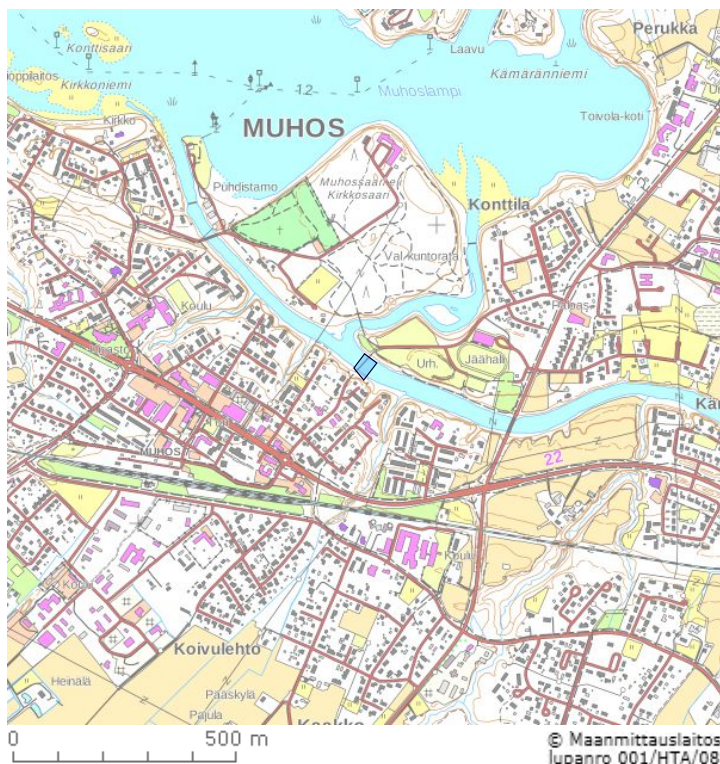
Asemakaavassa suojeltu.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M, S, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

alueen nimi: **Museosilta (RKY 2009)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tiehallinnon valitsema museosilta kuvastavat maamme liikenneverkon ja sillanrakennustaidon kehitysvaiheita 1700-luvulta nykypäiviin saakka. Museosillat -teemakohteessa mainittujen siltöjen lisäksi lähes parikymmentä museosiltaa sisältyy laajempiin alueisiin tai museotiekohteisiin.

Muhoksen kirkonkylän taajamasta Muhosjoen yli Kerkkosaaheen johtava Ponkilan silta (1931) on teräsrakenteinen, puukantinen 71 metriä pitkä riippusilta. Silta on kevyenliikenteen käytössä ja sijaitsee puistomaisessa ympäristössä Ponkilan urheilualueen välittömässä läheisyydessä.

historia:

Suunnittelija on insinööri L. Ilmonen. Pituus 71 m, jänneväli 60 m. Ollut kevyenliikenteen väylänä vuodesta 1981 ja tiemuseokohteena vuodesta 1982 lähtien.

Silta ja sen pohjoispuolella oleva Ponkilan alue ovat saaneet nimensä Muhoksen ensimmäisen kappalaisen Abraham Bongin mukaan. Hän hankki asuttavakseen paikalla sijainneen Hotakkalan tilan, joka sittemmin sai nimekseen Ponkila.

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4845
- Liimaitainen Kirsi: Tiehallinnon museotiet ja -sillat. Tiehallinto 11/2007.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

alueen nimi: **Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset - Montta (RKY 2009)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoki Osakeyhtiön valtakunnallista sähköntuotantoa varten Oulujoen ja Emäjoen vesireitille rakentamat voimalaitos- ja asuntoalueet ovat laajuudeltaan, arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan yksi maan merkittävimmistä jälleenrakennuskauden rakennushankkeista. Voimalaitosalueista Montta, Pyhäkoski, Pälli, Utanen, Nuojua ja Jylhämä kuuluvat myös kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosten valikoimaan. Samaa vesistöön liittyvät myös Kajaani Oy:n puunjalostusteollisuuden tarpeisiin rakentamat voimalaitosympäristöt.

Oulujoessa on Oulun kaupungin rakentaman Merikosken voimalaitoksen lisäksi kuusi voimalaitosta, Emäjoessa on neljä voimalaitosta samoin kuin Kajaanin ja Kuhmon välillä. Rakennettu jokiosuus on kaikkiaan noin 250 kilometriä, pudotuskorkeutta on yhteensä noin 200 metriä ja padotuskorkeudeltaan suurin on Pyhäkosken voimalaitos, 32 metriä. Lisäksi Oulussa Pikkaralassa on Imatran Voima osakeyhtiön rakentama sähköasema ja muuntamo pohjoisen jokien vesivoimatuotannon voimasiirtoa varten.

Voimalaitosympäristöt käsittävät mm. voimalaitosrakennukset, padot, voimansiirtolaitteet ja konttorit. Voimalaitoksiin liittyvät modernit ja luonnonläheiset asuinalueet, joista laajimpia ovat Pyhäkosken voimalaitoksen asuntoalue Leppiniemi ja Jylhämän voimalaitoksen asuinalue. Voimalaitoksia asuinalueineen arvostetaan kokonaisvaltaisesta suunnitteluluotteesta, joka näkyy rakennusten suhteessa maisemaan ja luontoon sekä rakennusten yksityiskohdissa ja sisätiloissa. Valtaosa yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi suunnitelluista alueista Oulujoen ja Emäjoen varrella perustuu arkkitehti Aarne Ervin toimiston suunnitelmiin. Montan voimalaitoksen ja asuntoalueen hän suunnitteli 1951-1957. Kajaani Oy:n rakennuttamat voimala-alueet ovat valtaosin arkkitehti Eino Pitkäsen 1940-1950-luvuilla suunnittelema.

kuvaus:

Alueeseen kuuluu Nuottatien asuinalue rivitaloineen, voimalaitos, Montanniemi ja Kämäräniemi jossa entinen Borgin huvila ja uudisrakennuksia. Tohtori Borgille rakennetun kansallisromanttisen huvilan suunnittelusta vastasi alunperin arkkitehtitoimisto K. Lindahl & W. Thomen, mutta rakennus uusittiin 1950-luvun alussa Aarne Ervin suunnitelmien pohjalta ajan tyyli-ihanteita vastaavaksi asuinrakennukseksi Oulujoki Oy:n käyttöön. Nytemmin se on siirtynyt yksityiseen omistukseen ja rakennusta ollaan palauttamassa mahdollisimman pitkälti alkuperäiseen asuun.

historia:

Oulujoki on ollut Peräpohjolan tärkeimpiä kulkuväyliä, tervankuljetus ja uitto hyödynsivät jokea vuosisatoja. Valtio tutki vesistöistä saatavan voiman käyttöä sähkön tuotantoon jo 1900-luvun alussa. Koko Oulujoen vesistö -

Oulujärvi ja latvavedet mukaan lukien - tarjosi mahdollisuuden vesivoiman tuotantoon ja säännöstelyyn suurten padotuskorkeuksien sijaan. 1939 julkistettiin suunnitelma "Oulujoen vesivoima" koko Oulujoen vesistön säännöstelystä ja jokien valjastamisesta.

Toisen maailmansodan jälkeen sotakorvaukset ja Enson jääminen itärajan taakse vauhdittivat Oulujoen rakentamista. Jälleenrakennuskaudella tuli toteuttaa maan sähköenergiajärjestelmä. Oulujoen koskien rakentamista varten perustettiin Oulujoki Osakeyhtiö Suomen teollisuuden ja valtion sopimuksella 1940, Merikosken voimalan rakensi Oulun kaupunki 1948. Pyhäkosken voimalaitoksen rakentamista ryhdyttiin valmistelemaan 1941.

Oulujoki Oy palkkasi Oulujokivarren voimalaitosalueiden pääsuunnittelijaksi Arkkitehtitoimisto Aarne Ervin, joka työskenteli niiden suunnittelijana yli 20 vuotta. Oulu- ja Emäjoen vesivoimalaitokset rakennettiin 1941-1961.

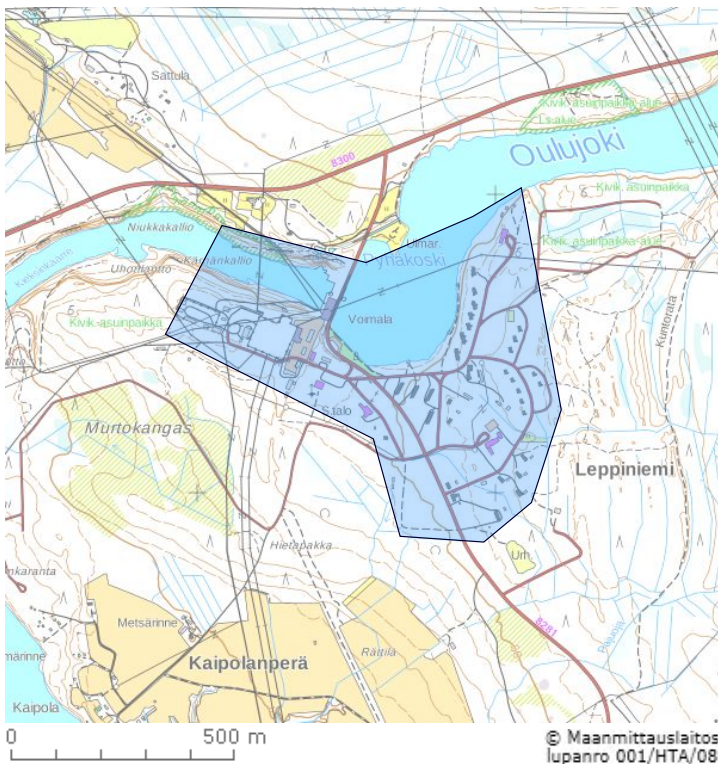
Sodan jälkeiset poikkeusolot rohkaisivat etsimään ja kehittämään uusia rakennusmateriaalien, -tekniikoiden ja rakentamisen ratkaisuja. Oulujoki Osakeyhtiön tutkimustyö palveli maan rakentamistekniikan - erityisesti betonitekniikan - kehittämistä. Pyhäkosken massiivisista padoista muodostuikin betonirakentamisen ja valutekniikan taidonnäyte. Pyhäkoskella oli oma betonilaboratorio jo 1938 ja se jatkoi 1952 lähtien itsenäisenä tutkimuslaitoksena. Ervi käytti myös esivalmistettuja rakennusosia, esimerkiksi Pällin koneaseman seinäverhouksessa käytettiin betonisia, lämmöneristettyjä julkisivuelementtejä 1952. Emäjoen varren voimalaitokset toteutettiin tehokkaan työsuunnitelman mukaan sarjatyönä ja koneasemissa Ervi käytti pääasiassa peltisiä julkisivuverhouksia.

Voimatuotannossa henkilökunnan tarve vähentyi ja tuotantotiloja jäi tyhjilleen. Oulujoki Osakeyhtiön seuraaja Fortum myi kaikki asuntoalueet yksityisille.

Oulujoen vesistöön rakensi voimaloita Oulujoki Osakeyhtiön lisäksi 1940-1950-luvuilla myös muutama yksityinen yritys. Kajaanin Puutavara Osakeyhtiön, 1945 alkaen Kajaani Oy:n paikalliseen sähköntuotantoon ja -jakeluun rakentamia voimalaitoksia asuinalueineen suunnitteli arkkitehti Eino Pitkäsen toimisto. Kajaani Oy:n rakentamat voimalat ovat Leppikoski Paltamossa (jo valmistuessaan 1963 myyty Oulujoki Oy:lle), Ämmäkoski Kajaanissa (Onni Tarjanne oli suunnitellut ensimmäisen osan 1917, Pitkänen suunnitteli laajennuksen ja julkisivut 1940-luvulla), Koivukoski Kajaanissa (1943), Kallioinen Sotkamossa (1957, neljä asuinrakennusta), Katerma Kuhmossa (1950 voimala, patorakenteet, huoltotiloja, kolme asuinrakennusta).

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1292
- Hirviniemi Helena 2010. Oulujoen vesistön voimalaitosyhdykskunnat - merkittävä jälleenrakennusajan perintö Pohjois-Suomessa. Teoksessa Aarne Ervi - tilaa ihmiselle. Eriika Johansson, Juhana Lahti, Kristiina Paatero (toim.). Suomen rakennustaiteen museo.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta/Anneli Salmela 1991.

alueen nimi: **Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset - Pyhäkosken voimalaitos ja asuinalue (RKY 2009)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoki Osakeyhtiön valtakunnallista sähköntuotantoa varten Oulujoen ja Emäjoen vesireitille rakentamat voimalaitos- ja asuntoalueet ovat laajuudeltaan, arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan yksi maan merkittävimmistä jälleenrakennuskauden rakennushankkeista. Voimalaitosalueista Montta, Pyhäkoski, Pälli, Utanen, Nuojua ja Jylhämä kuuluvat myös kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosten valikoimaan. Samaan vesistöön liittyvät myös Kajaani Oy:n puunjalostusteollisuuden tarpeisiin rakentamat voimalaitosympäristöt.

Oulujoen Oulun kaupungin rakentaman Merikosken voimalaitoksen lisäksi kuusi voimalaitosta, Emäjoessa on neljä voimalaitosta samoin kuin Kajaanin ja Kuhmon välillä. Rakennettu jokiosuus on kaikkiaan noin 250 kilometriä, pudotuskorkeutta on yhteensä noin 200 metriä ja padotuskorkeudeltaan suurin on Pyhäkosken voimalaitos, 32 metriä. Lisäksi Oulussa Pikkaralassa on Imatran Voima osakeyhtiön rakentama sähköasema ja muuntamo pohjoisen jokien vesivoimatuotannon voimansiirtoa varten.

Voimalaitosympäristöt käsittävät mm. voimalaitosrakennukset, padot, voimansiirtolaitteet ja konttorit. Voimalaitoksiin liittyvät modernit ja luonnonläheiset asuinalueet, joista laajimpia ovat Pyhäkosken voimalaitoksen asuinalue Leppiniemi ja Jylhämän voimalaitoksen asuinalue. Voimalaitoksia asuinalueineen arvostetaan kokonaisvaltaisesta suunnitteluotteesta, joka näkyy rakennusten suhteessa maisemaan ja luontoon sekä rakennusten yksityiskohdissa ja sisätiloissa. Valtaosa yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi suunnitelluista alueista Oulujoen ja Emäjoen varrella perustuu arkkitehti Aarne Ervin toimiston suunnitelmiin. Kajaani Oy:n rakennuttamat voimala-alueet ovat valtaosin arkkitehti Eino Pitkäsén 1940-1950-luvulla suunnittelemaa.

kuvaus:

Alueella on seuraavia rakennuksia:

- Koneasema
- Korjauspaja
- keskusvarasto/varastoalue (useita varastoja ja autotalleja)
- liikennekonttori, autotalli
- paloasema
- kytkinasema
- betoni- ja geoteknillinen toimisto
- bensiiniasema
- betonilaboratorio
- Vierasmaja

- Insinööriasunnot/omakotitalot 2 kpl
- Rannan paritalot 3 kpl
- Rivitalot 6 kpl
- Puiset paritalot 4 kpl
- Lämpökeskus/huoltorakennus
- Kerrostalot 4 kpl
- Valvomo
- Kauppa- ja postirakennus
- rantasaunat
- Seuraintalo

historia:

Oulujoki on ollut Peräpohjolan tärkeimpiä kulkuväyliä, tervankuljetus ja uitto hyödynsivät jokea vuosisatoja. Valtio tutki vesistöistä saatavan voiman käyttöä sähkön tuotantoon jo 1900-luvun alussa. Koko Oulujoen vesistö - Oulujärvi ja latvavedet mukaan lukien - tarjosi mahdollisuuden vesivoiman tuotantoon ja säännöstelyyn suurten padotuskorkeuksien sijaan. 1939 julkistettiin suunnitelma "Oulujoen vesivoima" koko Oulujoen vesistön säännöstelystä ja jokien valjastamisesta.

Toisen maailmansodan jälkeen sotakorvaukset ja Enson jääminen itärajan taakse vauhdittivat Oulujoen rakentamista. Jälleenrakennuskaudella tuli toteuttaa maan sähköenergiajärjestelmä. Oulujoen koskien rakentamista varten perustettiin Oulujoki Osakeyhtiö Suomen teollisuuden ja valtion sopimuksella 1940, Merikosken voimalan rakensi Oulun kaupunki 1948. Pyhäkosken voimalaitoksen rakentamista ryhdyttiin valmistelemaan 1941.

Oulujoki Oy palkkasi Oulujokivarren voimalaitosalueiden pääsuunnittelijaksi Arkkitehtitoimisto Aarne Ervin, joka työskenteli niiden suunnittelijana yli 20 vuotta. Oulu- ja Emäjoen vesivoimalaitokset rakennettiin 1941-1961.

Sodan jälkeiset poikkeusolot rohkaisivat etsimään ja kehittämään uusia rakennusmateriaalien, -tekniikoiden ja rakentamisen ratkaisuja. Oulujoki Osakeyhtiön tutkimustyö palveli maan rakentamistekniikan - erityisesti betonitekniikan - kehittämistä. Pyhäkosken massiivisista padoista muodostuikin betonirakentamisen ja valutekniikan taidonnäyte. Pyhäkoskella oli oma betonilaboratorio jo 1938 ja se jatkoi 1952 lähtien itsenäisenä tutkimuslaitoksena. Ervi käytti myös esivalmistettuja rakennusosia, esimerkiksi Pällin koneaseman seinäverhouksessa käytettiin betonisia, lämmöneristettyjä julkisivuelementtejä 1952. Emäjoen varren voimalaitokset toteutettiin tehokkaan työsuunnitelman mukaan sarjatyönä ja koneasemissa Ervi käytti pääasiassa peltisiä julkisivuverhouksia.

Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Oulujoen varrella 1941-1960:
 Pikkarala, Oulu / valvomo, muuntamo, reaktorilaitos ja asunto 1955-1959
 Montta, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1951-1957
 Pyhäkoski, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1941-1960
 Pälli, Muhoksen ja Utajärven kuntien rajalla / voimalaitos ja asuntoalue 1949-1954
 Utanen, Utajärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1953-1957
 Nuojua, Vaala / voimalaitos ja asuntoalue 1946-1955
 Jylhämä, Vaala / voimalaitos ja asuntoalue 1946-1959

Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Emäjoen varrella 1958-1961:
 Ämmä, Suomussalmi / voimalaitos ja asuntoalue 1957-1959
 Seitenoikea, Ristijärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1958-1961
 Aittokoski, Suomussalmi / voimalaitos 1958 - asuntoalue, purettu 1980- luvulla

Voimatuoannossa henkilökunnan tarve vähentyi ja tuotantotiloja jäi tyhjilleen. Oulujoki Osakeyhtiön seuraaja Fortum myi kaikki asuntoalueet yksityisille.

Oulujoen vesistöön rakensi voimaloita Oulujoki Osakeyhtiön lisäksi 1940-1950-luvuilla myös muutama yksityinen yritys. Kajaanin Puutavara Osakeyhtiön, 1945 alkaen Kajaani Oy:n paikalliseen sähköntuotantoon ja -jakeluun rakentamia voimalaitoksia asuinalueineen suunnitteli arkkitehti Eino Pitkäsen toimisto. Kajaani Oy:n rakentamat voimalat ovat Leppikoski Paltamossa (jo valmistuessaan 1963 myyty Oulujoki Oy:lle), Ämmäkoski Kajaanissa (Onni Tarjanne oli suunnitellut ensimmäisen osan 1917, Pitkänen suunnitteli laajennuksen ja julkisivut 1940-luvulla), Koivukoski Kajaanissa (1943), Kallioinen Sotkamossa (1957, neljä asuinrakennusta), Katerma Kuhmossa (1950 voimala, patorakenteet, huoltotiloja, kolme asuinrakennusta).

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1292
- Kaisa Junkkonen, Niina Junttila: Voimalaitoksen asuinalue Leppiniemi- Maiseman ja identiteetin huomioiminen alueen kehittämisessä. Opinnäytetyö, Oulun AMK 2005.
- Helena Hirviniemi/ Ervi Oulujoella hanke: Muhoksen Leppiniemen Ervi-asuinalueen rakennusten korjasu ja täydennysrakentamista koskevat ohjeet. 2014.
- Helena Hirviniemi 2010. Oulujoen vesistön voimalaitosyhdykunnat - merkittävä jälleenrakennusajan perintö Pohjois-Suomessa. Teoksessa Aarne Ervi - tilaa ihmiselle. Eriika Johansson, Juhana Lahti, Kristiina Paatero (toim.). Suomen rakennustaiteen museo.
- Airix Ympäristö Oy/Muhoksen kunta: Leppiniemi asemakaava. 2006.

alueen nimi: **Öhrnbergin ranta**
 pääas. kunta: Muhos
 pääas. kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: liikenneympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Laivurin talo Valkolantiellä
 Öhrnbergin talo eli Hietala

kuvaus:

Öhrnbergin ranta on Oulujoen entinen laivaliikenteen päätesatama sekä koskenlaskuun ja koskimatkailuun liittyvä satama-alue. Satama palveli Oulun ja Muhoksen välistä höyryalusliikennettä vuosina 1870-1928 ja toimi koskiveneliikenteen etappina vuoteen 1944 asti. Satamarakennelmat on sittemmin purettu. Rannassa on jäljellä vanha saunarakennus. Alueen vieressä on oletettavasti 1800-luvun lopulla rakennettu, satamatoimintaan tiiviisti liittynyt Öhrnbergin talon ja Valkolantie 7:n pihapiirit sekä valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä edustava Muhoksen kirkko. Alue rajoittuu valtakunnallisesti merkittävään Muhoksen kirkon arvoalueeseen.

Öhrnbergin rannan alue on kaunis, puistomainen ja yhdessä kirkon kanssa Muhoksen värikkästä historiasta kertova arvoalue. Historiallisesti arvokas alue on muistuma nyt jo kadonneesta liikenteestä ja koskenlaskutoiminnasta Oulujoella. Alue sijaitsee Oulujokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotetulla maisema-alueella.

historia:

Öhrnbergin ranta oli oulujoen laivaliikenteen ja koskenlaskun pääteasema Muhoksella. Muhoksen ja Oulun välinen höyryalusliikenne alkoi kesällä 1870 ja Oulujoen matkailureitti Kajaanista Ouluun 1887. Aluksi Oulun ja Vaalan väli kuljettiin tervaveneillä. Vuonna 1906 aloitettiin säännöllinen koskiveneliikenne Suomen Matkailijayhdistyksen toimesta. Laivaliikenne loppui 1928 ja koskiveneliikenne 1944.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, S, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

kohteen nimi: **Laivurin talo Valkolantiellä**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-408-8-15

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: 1911 (2005)

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen laivaliikenteeseen liittyvä, lempilaivan laivurin 1911 itselleen rakentama talo Muhosjoen törmällä Kirkkosaarta vastapäätä. Alunperin talossa oli porstua, hellahuone ja kamari. Sittenmin, vuonna 2005 taloa on jatkettu arkkitehti Haipuksen suunnitelman mukaisesti. Pihapiirissä on myös hirsiset aitta, navettarakennus jonka päädyssä huone sekä tien vierellä sauna. Kohde liittyy kiinteästi Oulujoen laivaliikenteen ja matkailun historiaan sekä viereisen Öhmbergin talon ja sataman toimintaan.

arviointi:

MRKY15: H, M

kohteen nimi: **Öhrnbergin talo eli Hietala**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-403-8-8

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

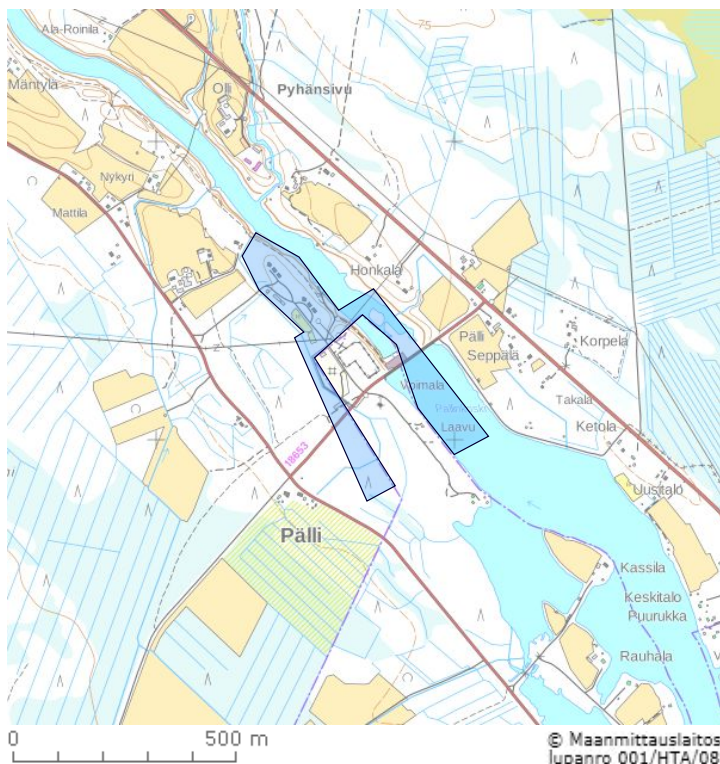
Oulujoen törmällä, valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella sijaitseva Oulujoen laivaliikenteeseen, sen satamatoimintaan ja koskimatkailun historiaan tiiviisti liittyvä, 1800-luvulla rakennettu pihapiiri. Asuinrakennuksen lisäksi muita rakennuksia ovat aitta, ns. pikkupirtti sekä viereisen Öhrnbergin rannan alueella olevat maakellari ja saunarakennus. Pihapiiristä on purettu vanha leivintupa. Oulusta v. 1894 Muhokselle muuttanut kauppias Frans Öhrnberg laajensi asuinrakennusta 1800-luvun lopulla. Hän piti rakennuksen toisessa päädyssä kauppaa vuoteen 1917 saakka ja hänen vaimonsa järjesti ruokatarjoilua laivamatkustajille. Kohde on tiivis osa Öhrnbergin rannan ja kirkkoalueen miljöötä.

arviointi:

MRKY2015: Ht, H, R, M, I, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

alueen nimi: **Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset - Pällin voimalaitos ja asuinalue (RKY 2009)**

pääas. kunta: Muhos

pääas. kylä/k.osa: Pyhänsivu

tyyppi: teollisuusympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoki Osakeyhtiön valtakunnallista sähköntuotantoa varten Oulujoen ja Emäjoen vesireitille rakentamat voimalaitos- ja asuinalueet ovat laajuudeltaan, arkkitehtuuriltaan ja rakennustekniikaltaan yksi maan merkittävimmistä jälleenrakennuskauden rakennushankkeista. Voimalaitosalueista Montta, Pyhäkoski, Pälli, Utanen, Nuojua ja Jylhämä kuuluvat myös kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosten valikoimaan. Samaan vesistöön liittyvät myös Kajaani Oy:n puunjalostusteollisuuden tarpeisiin rakentamat voimalaitosympäristöt.

Oulujoessa on Oulun kaupungin rakentaman Merikosken voimalaitoksen lisäksi kuusi voimalaitosta, Emäjoessa on neljä voimalaitosta samoin kuin Kajaanin ja Kuhmon välillä. Rakennettu jokiosuus on kaikkiaan noin 250 kilometriä, pudotuskorkeutta on yhteensä noin 200 metriä ja padotuskorkeudeltaan suurin on Pyhäkosken voimalaitos, 32 metriä. Lisäksi Oulussa Pikkaralassa on Imatran Voima osakeyhtiön rakentama sähköasema ja muuntamo pohjoisen jokien vesivoimatuotannon voimasiirtoa varten.

Voimalaitosympäristöt käsittävät mm. voimalaitosrakennukset, padot, voimansiirtolaitteet ja konttorit. Voimalaitoksiin liittyvät modernit ja luonnonläheiset asuinalueet, joista laajimpia ovat Pyhäkosken voimalaitoksen asuinalue Leppiniemi ja Jylhämän voimalaitoksen asuinalue. Voimalaitoksia asuinalueineen arvostetaan kokonaisvaltaisesta suunnitteluotteesta, joka näkyy rakennusten suhteessa maisemaan ja luontoon sekä rakennusten yksityiskohdissa ja sisätiloissa. Valtaosa yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi suunnitelluista alueista Oulujoen ja Emäjoen varrella perustuu arkkitehti Aarne Ervin toimiston suunnitelmiin. Kajaani Oy:n rakennuttamat voimala-alueet ovat valtaosin arkkitehti Eino Pitkäsén 1940-1950-luvuilla suunnittelemaa.

historia:

Oulujoki on ollut Peräpohjolan tärkeimpiä kulkuväyliä, tervankuljetus ja uitto hyödynsivät jokea vuosisatoja. Valtio tutki vesistöistä saatavan voiman käyttöä sähkön tuotantoon jo 1900-luvun alussa. Koko Oulujoen vesistö - Oulujärvi ja latvavedet mukaan lukien - tarjosi mahdollisuuden vesivoiman tuotantoon ja säännöstelyyn suurten padotuskorkeuksien sijaan. 1939 julkistettiin suunnitelma "Oulujoen vesivoima" koko Oulujoen vesistön säännöstelystä ja jokien valjastamisesta.

Toisen maailmansodan jälkeen sotakorvaukset ja Enson jääminen itärajan taakse vauhdittivat Oulujoen rakentamista. Jälleenrakennuskaudella tuli toteuttaa maan sähköenergiajärjestelmä. Oulujoen koskien rakentamista varten perustettiin Oulujoki Osakeyhtiö Suomen teollisuuden ja valtion sopimuksella 1940, Merikosken voimalan rakensi Oulun kaupunki 1948. Pyhäkosken voimalaitoksen rakentamista ryhdyttiin valmistelemaan 1941.

Oulujoki Oy palkkasi Oulujokivarren voimalaitosalueiden pääsuunnittelijaksi Arkkitehtitoimisto Aarne Ervin, joka työskenteli niiden suunnittelijana yli 20 vuotta. Oulu- ja Emäjoen vesivoimalaitokset rakennettiin 1941-1961.

Sodan jälkeiset poikkeusolot rohkaisivat etsimään ja kehittämään uusia rakennusmateriaalien, -tekniikoiden ja rakentamisen ratkaisuja. Oulujoki Osakeyhtiön tutkimustyö palveli maan rakentamistekniikan - erityisesti betonitekniikan - kehittämistä. Pyhäkosken massiivisista padoista muodostuikin betonirakentamisen ja valutekniikan taidonnäyte. Pyhäkoskella oli oma betonilaboratorio jo 1938 ja se jatkoi 1952 lähtien itsenäisenä tutkimuslaitoksena. Ervi käytti myös esivalmistettuja rakennusosia, esimerkiksi Pällin koneaseman seinäverhouksessa käytettiin betonisia, lämmöneristettyjä julkisivuelementtejä 1952. Emäjoen varren voimalaitokset toteutettiin tehokkaan työsuunnitelman mukaan sarjatyönä ja koneasemissa Ervi käytti pääasiassa peltisiä julkisivuverhouksia.

Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Oulujoen varrella 1941-1960:

Pikkarala, Oulu / valvomo, muuntamo, reaktorilaitos ja asunto 1955-1959
Montta, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1951-1957
Pyhäkoski, Muhos / voimalaitos ja asuntoalue 1941-1960
Pälli, Muhoksen ja Utajärven kuntien rajalla / voimalaitos ja asuntoalue 1949-1954
Utanen, Utajärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1953-1957
Nuojua, Vaala / voimalaitos ja asuntoalue 1946-1955
Jylhämä, Vaala / voimalaitos ja asuntoalue 1946-1959

Aarne Ervin suunnittelemat voimalaitosalueet Emäjoen varrella 1958-1961:

Ämmä, Suomussalmi / voimalaitos ja asuntoalue 1957-1959
Seitenoikea, Ristijärvi / voimalaitos ja asuntoalue 1958-1961
Aittokoski, Suomussalmi / voimalaitos 1958 - asuntoalue, purettu 1980- luvulla

Voimatuotannossa henkilökunnan tarve vähentyi ja tuotantotiloja jäi tyhjilleen. Oulujoki Osakeyhtiön seuraaja Fortum myi kaikki asuntoalueet yksityisille.

Oulujoen vesistöön rakensi voimaloita Oulujoki Osakeyhtiön lisäksi 1940-1950-luvuilla myös muutama yksityinen yritys. Kajaanin Puutavara Osakeyhtiön, 1945 alkaen Kajaani Oy:n paikalliseen sähköntuotantoon ja -jakeluun rakentamia voimalaitoksia asuinalueineen suunnitteli arkkitehti Eino Pitkäsen toimisto. Kajaani Oy:n rakentamat voimalat ovat Leppikoski Paltamossa (jo valmistuessaan 1963 myyty Oulujoki Oy:lle), Ämmäkoski Kajaanissa (Onni Tarjanne oli suunnitellut ensimmäisen osan 1917, Pitkänen suunnitteli laajennuksen ja julkisivut 1940-luvulla), Koivukoski Kajaanissa (1943), Kallioinen Sotkamossa (1957, neljä asuinrakennusta), Katerma Kuhmossa (1950 voimala, patorakenteet, huoltotiloja, kolme asuinrakennusta).

lähteet:

- http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1292
- Hirviniemi Helena 2010. Oulujoen vesistön voimalaitosyhdykunnat - merkittävä jälleenrakennusajan perintö Pohjois-Suomessa. Teoksessa Aarne Ervi - tilaa ihmiselle. Eriika Johansson, Juhana Lahti, Kristiina Paatero (toim.). Suomen rakennustaiteen museo.

kohteen nimi: **Huikola (Huikola, Keski-Huikola ja Yli-Huikola)**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-401-33-0, 55-1, 3-28

kylä/k.osa: Kylmälä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Keski-Huikola/Vanha puoli; 002 Yli-Huikola / uusi puoli; 003 kokkotalli /vanha talli; 004 navetta; 005 puohi; 006 Uusi talli; 007 Aitta; 008 koulun aitta; 009 savusauna; 010 kellari; 011 Liha/suola aitta; 012 puusuoja; 013-015 liiteri/lato 3 kpl;

kuvaus:

Kylmälänkylässä Muhosjoen rannalla sijaitseva, yksi Muhoksen vanhimmista kantatiloista, jonka runsasmääräiset rakennukset edustavat perinteistä talonpoikaisrakentamista. Tie pihapiiriin kulkee pientä siltaa pitkin Muhosjoen yli, Niemelän nykyisen pihapiirin sivuitse. Huikolan keskeisen osan muodostavat kaksi rakennusten sulkemaa pihapiiriä, johon kuuluvat kaksi asuinrakennusta, talli- ja navettarakennukset, aittoja ja useita muita piha- ja ulkorakennuksia. Osa rakennuksista on purettu tai siirretty muualle. 1900-luvun alussa rakennetussa Yli-Huikolan talossa on havaittavissa jugendtyylipiirteitä ja ja kauniita yksityiskohtia, etenkin kuistissa ja ikkunoissa. Talossa on toiminut koulu aina 1950-luvulle asti. 1800-luvun alusta peräisin oleva Keski-Huikolan päärakennus on siirretty paikalleen muualta ja on ollut alun perin savupirtti. Vanhasta tallista on löytynyt vuosiluku 1786, uusi talli taas on vuodelta 1948. Kohteen rakennukset ovat edustava esimerkki 1800-luvun ja 1900-luvun alun puusepäntaidoista ja rakennushistoriasta, ja ilmentävät aikakautensa asutushistoriaa ja elinkeinojen kehitystä. Pihapiireihin liittyy tiiviisti viereinen Niemelän pihapiiri ja yhdessä ne muodostavat maakunnallisesti merkittävän monikerroksellisen rakennetun kulttuuriympäristökokonaisuuden. Muhosjoen ylävirtaan mentäessä löytyy myös toinenkin maakunnallisesti merkittävä kohde Valkola.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S, T

lähteet:

LÄHTEET

-Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri

-Muhoksen kunnan historia 1865–1995. Lackman – Tervonen – Vahtola – Hiltunen. Muhoksen kunta 2002.

-Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

-Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.

kohteen nimi: **Kärämä**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 401 / 35:1
 kylä/k.osa: Kylmälä
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Maatilan päärakennus; 002 Aitta; 003 aitta; 004 puuliiteri; 005 Ulkovessa;

kuvaus:

Kylmälänkylässä Muhosjoen varressa sijaitseva Kärämä on entinen kantatila, yksi Muhoksen vanhimmista, ja vielä 1930–40-luvuilla ympäristönsä tärkeimmistä taloista. Alkuperäinen neljältä sivulta rajattu pihapiiri on hajonnut ja ainoastaan vuodelta 1873 peräisin oleva päärakennus on jäljellä kertomassa 1900-luvun vaihteen vauraimpien talonpoikaistalojen elämästä. Vanhempaan rakennuskantaan kuuluu myös aitat (1700-, 1800-l) ja puuliiteri sekä vanhan navetan kivijalka. Kärämä on ollut jääkärietappina vuosina 1915–17. Pihapiiriin johtaa tieltä pitkä kuusikuja.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. Lackman – Tervonen – Vahtola – Hiltunen. Muhoksen kunta 2002.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Muistojen kirja Muhokselta. toim. Väinö P. Karppinen ja Martti Kesäniemi. Raahe 1999.

kohteen nimi: **Niemelä (Huikola)**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 401 / 3:28

kylä/k.osa: Kylmälä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitta; kellari; Maatilan
päärakennus/kesäasunto; Peräpuohi; Sauna; Ulkorakennus;

kuvaus:

Niemelän pihapiiri sijaitsee Kylmälänkylän Huikolassa Muhosjoen varrella. Pihaan johtaa silta joen ylitse. Rakennukset ovat olleet aikoinaan osa Huikolan tilaa, joka on yksi Muhoksen vanhimmista kantatiloista, ja ovat edelleen kiinteä osa viereisen pihapiirin rakennuskeskittymää. Niemelän pihapiirissä on useita perinteistä rakennuskantaa edustavia hirsirakennuksia. 1900-luvun alussa paikalleen siirretty ja nyt restauroinnin kohteena oleva päärakennus, niin ikään 1900-luvun alusta oleva aittarakennus ja 1950-luvulta oleva ulkorakennus muodostavat kolmelta sivulta rajatun ja nurkistaan avoimen pihapiirin. Muita rakennuksia ovat vilja-aitta, sauna ja kellari. Navetta on purettu. Tilalla oli karjaa aina vuoteen 1965 asti. Yhdessä Huikolan pihapiiriin kanssa kohde muodostaa maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuuden ja on edustava esimerkki aikakautensa rakentamisperinteestä. Muhosjokea ylävirtaan mentäessä löytyy kolmas maakunnallinen kohde Valkola.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, T, S

lähteet:

LÄHTEET / LISÄTIETOJA (kirjallisuus, piirustukset, asiakirjat)

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri

- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. Lackman – Tervonen – Vahtola – Hiltunen. Muhoksen kunta 2002.

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Saarelan koulu**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 401 / 17:8
 kylä/k.osa: Kylmälä
 tyyppi: opetus ja koulutus
 ajoitus: 1918-1944
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Kansakoulu; Koulu- ja asuinrakennus; Ulkorakennus;

kuvaus:

Vuonna 1927 perustettu ja 1936 valmistunut hirsirakenteinen Saarelan koulu edustaa tyylillään 1920-luvun klassismia. Pihapiiriin kuuluu lisäksi vuodelta 1964 olevat ulko- ja lisärakennus, jossa on lämpökeskus, liikuntatilat ja asunto. Koulutoiminnan loputtua vuonna 1978 koulua on peruskorjattu ja se on ollut muun muassa kyläläisten kohtaamispaikkana. Kohde edustaa aikakautensa koulurakentamista.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. Lackman – Tervonen – Vahtola – Hiltunen. Muhoksen kunta 2002.
- Muistojen kirja Muhokselta. toim. Väinö P. Karppinen ja Martti Kesäniemi. Raahe 1999.
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.
- Väinö P. Karppinen: Muistelmia Muhoksen kunnan Kylmälänkylän Saarelan koulusta v. 1927-78. Moniste, Muhos 30.11.1990.

kohteen nimi: **Valkola (Ranta-Valkola)**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 401 / 24:40

kylä/k.osa: Kylmälä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Navetta/varasto; 003 sauna; 004 varasto; 005 kellari;

kuvaus:

Muhosjoen pohjoisrannalla sijaitseva, peltojen ympäröimä vuonna 1781 asutettu tila, jonka pihapiiriin nyt kuuluvat perinteistä rakennuskantaa edustava 1900-luvun vaihteessa rakennettu hirsinen päärakennus, vuodelta 1890 oleva kivinavetta sekä uudempi saunarakennus. Aittarakennusta ei enää ole. Pihaan tullaan Muhosjoen ylittävää siltaa pitkin. Alueen asutus- ja rakennushistoriasta sekä elinkeinoelämästä kertova tila.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.

kohteen nimi: **Castrenin huvila (Koivula)**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-402-4-35

kylä/k.osa: Laitasaari

tyyppi: asuinrakentaminen

ajoitus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen varrella sijaitseva 1900-luvun alusta oleva Castrenin huvila (nykyisin Veturiliiton maja). Rakennukset on aikoinaan omistanut Tyrvään kirkkoherra Adolf Castrén ja hänen perikuntansa. Veturimiesten liiton Oulun osasto ry hankki tilan jäsenilleen ja heidän perheiden kesäkäyttöön vuonna 1962. Kyseessä on monimuotoinen jugend-henkinen huvila, jossa on matalampi laajennusosa ja poikittaisharjan alla oleva parveke joelle päin. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Karl Sandelin vuonna 1906. Pihapiirissä on viisiosainen puojirakennus ja maakellari.

arviointi:

MRKY15: R, H, S, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- <http://www.laitasaari.net/taloja/hamala-no-4/rajala/>
- Muhoksen oulujokivarren pohjoispuolen osayleiskaavoitus. Muhoksen kunta 1994.

kohteen nimi: **Hartikka**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-3-20
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen pohjoisrannalla sijaitseva pihapiiri, jossa perinteistä rakennuskantaa 1900-luvun alusta, muun muassa päärakennus, kammilliset aitat, navetta ja saunarakennus. Kohde ilmentää 1900-luvun alun talonpoikaista rakennuskulttuuria ja elinolosuhteita. Hartikan välittömässä läheisyydessä on toinen maakunnallisesti merkittävä kohde Rintämäen talouskeskus.

arviointi:

MRKY15: R,H,M,

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Jokivarsien Wanhat rakennukset inventointi 2006 (kohde Rintämäki).

kohteen nimi: **Holappa**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Päivärinteen parantolan läheisyydessä maisemallisesti merkittävällä paikalla sijaitseva, alunperin 1700-luvulta peräisin oleva tila, jossa perinteistä rakennuskantaa. Rakennuksiin aovat muun muassa päärakennus, kiviavetta, puoji, tien varressa olevat kaksi aittaa sekä ulkorakennuksia. Kohde kertoo alueen asutushistoriasta ja elinkeinojen harjoittamisesta.

historia:

Holapan uudistilasta löytyy maininta ensimmäisen kerran vuodelta 1769. Tilan perustajana on ollut Tuomas Pekanpoika Parviainen. Vuosien saatossa tilasta on lohkottu useita muita tiloja.

lähteet:

- <http://www.laitasaari.fi/taloja/holappa-no-51/>

kohteen nimi: **Niemelä**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 402 / 76:25
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Maatilan päärakennus; 002 Navetta/varasto; 003 Puohi; 004 liiteri;

kuvaus:

Näkyvällä paikalla, Ylikiimingintien varrella, Paasimäen päällä sijaitseva pihapiiri, johon kuuluvat hirsiset päärakennus (1846/1938) ja navetta sekä rankorakenteiset puohi ja liiteri 1900-luvun vaihteesta. Tässä maatalossa on aikoinaan toiminut myös kauppa. Pihasta avautuu näkymä peltojen yli Sanginjoelle.

arviointi:

MRKY15: R, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Rinne**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-47-18
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1928
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Elias Hägglundin suunnittelema Muhoksen Korivaaralla sijaitseva entinen Muhoksen tiilitehtaan konttori- ja asuinrakennus vuodelta 1928. Muut tehtaan rakennukset paloivat vuonna 1962. Rakennus on täystiilinen, valkeaksi rapattu ja siinä ovat tehosteena punatiiliset ikkunanpielet ja räystäään tiilifriisi. Pihapiirissä on myös pieni ulkorakennus ja tehdasta palvellut sähkömuuntaja. Kohde sijaitsee valtatie 22:n läheisyydessä Tyrnävän tien risteyksessä.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, T

lähteet:

- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.
- Suunnittelukeskus Oy/Muhoksen kunta: Oulujokivarren eteläpuolen osayleiskaavan muutos ja laajennus, 2004 ja 2008.

kohteen nimi: **Rintämäki**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-3-30
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: asuinrakentaminen
 ajoitus: 1864-1917
 ajoitusselite: aitat 1700-1800 -luvulta
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Aitat; Asuinrakennus; Navetta; Talli, puoji;

kuvaus:

Oulujoen pohjoisrannalla sijaitsevaan Rintämäen taloon johtaa mielenkiintoisesti polveileva tie peltojen ja metsäsaarekkeiden läpi.

Kyseessä on perinteinen hyvin säilynyt neliöpihapiiri, joka kertoo 1900-luvun alun talonpoikaisesta rakennuskulttuurista ja elinolosuhteista. Pihapiiriin kuuluvat päärakennuksen lisäksi navetta, talli/puojirakennus, 1700- ja 1800-luvuilta olevat aitat ja kellari. Rintämäki sijaitsee Hartikan, toisen maakunnallisesti merkitävän kohteen, vieressä.

historia:

Pihapiirin rakennuskanta on palanut vuonna 1902. Ennen tulipaloa paikalla on ollut kaksi asuinrakennusta. Talolla on ollut hallinnassaan lohিপato.

Heti tulipalon jälkeen rakennettiin nykyinen asuinrakennus, talli-puojirakennus ja navettarakennus. Aittapari on säästynyt tulipalosta. Niitä on siirrelty historiansa aikana. Toinen on peräisin 1700-luvulta ja toinen 1800-luvulta. Eri ikäisten aittojen rakennustapa on hyvin samanlainen ja ne muodostavat harmonisen parin.

Asuinrakennus on pysynyt jatkuvasti asuttuna. Siihen on historiansa aikana tehty useita korjaus- ja nykyaikaistamistoimenpiteitä (kivijalan betonointi, sisäpintojen uusimisia, ulkovuoraus, uudet entisen T-mallin mukaiset ikkunat, tiilijäljitelmäkate), joissa vanhoja rakenteita ja tyylipiirteitä on jossain määrin muutettu. Talon alkuperäiset piirteet ovat kuitenkin suurelta osin säilyneet.

Komea kaksikerroksinen puojeista, tallista ja palvelusväen puolesta / kesäpuolesta koostuva rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäiset tyylipiirteensä väritystä myöten.

Vuoteen 1982 saakka käytössä ollutta navettarakennusta on luonnollisesti jouduttu korjaamaan historiansa aikana lahovaurioiden ja muutostarpeiden takia.

arviointi:

MRKY15: R,H,M,

kohteen nimi: **Roinila**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-19-13
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Perinteistä talonpoikaisrakentamista edustava pihapiiri, johon kuuluvat asuinrakennus, kivinavetta, sauna, hirsinen puoji, aitta ja konesuoja.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Päivärinteen OYK 2025. Muhos. Oulujokivarren pohjoispuolen oyk:n muutos Päivärinteen alueella. Airix
Ympäristö FCM Group/Muhoksen kunta 2014.

kohteen nimi: **Vauhkola**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-402-53-6
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Päärakennus/kotimuseo; 002 Navetta; 003 Puohi; 004 Maitolaituri; 005 Talli;

kuvaus:

Viskaalin mäen tuntumassa, junaradan varrella sijaitseva 1500-luvulta olemassa ollut tila, jossa kerroksellista rakennuskantaa. Vauhkola on yksi Muhoksen vanhimmista tiloista. Vanha hirsirunkoinen päärakennus on 1800-luvun puolivälistä ja sitä vastapäätä sijaitseva kavinavetta 1900-luvun alusta. Kaksikerroksinen talli-puoji on 1980-luvulla jaettu kahtia ja puojiosa siirretty pihatien varteen, talli päätien toiselle puolen.

arviointi:

MRKY15: R, H

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset osa 1. Pohjois-Pohjanmaan liitto 1995. s. 65–66.

kohteen nimi: **Yli-Karhu**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-402-7-51
 kylä/k.osa: Laitasaari
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1918-1944
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Päärakennus; 002 Navetta, nyk. varasto ja sauna; 003 Pihamökki; 004 Aitta; 005 Liiteri, ent. traktoritali;

kuvaus:

Karhunperällä sijaitseva Yli-Karhun pihapiirin muodostavat vuodelta 1928 oleva päärakennus, aitta, konesuoja, navetta ja pihamökki. Päärakennuksen kauniit yksityiskohdat, kuten kattoikkunat ja aumapäädyt on palautettu ennalleen aiempien remonttien jälkeen. Yli-Karhu on lohkaistu Karhun kantatilasta 1922 kahden muun tilan tavoin. Aiempi tiivis kolmen erillisen Karhun tilan (Karhu, Yli-Karhu, Kangas-Karhu) muodostama kokonaisuus on särkynyt, mutta Yli-Karhu on itsessään edustava esimerkki 1920-30 -luvun rakennusperinnöstä ja asutushistoriasta.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Päiväkirjoja 1900-luvun alusta, Yli-Karhun talon kokoelma.
- Tervareitti n:o 37 1997. s.10.; Tervareitti N:o 6 1966.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. toim. Mauno Hiltunen. Muhoksen kunta 2002. s. 246 ja 248.
- Muhoksen kunta. Oulujoen eteläpuolen osayleiskaavana muutos ja laajennus. Kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Suunnittelukeskus Oy 2004.

kohteen nimi: **Yrjänä**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 29:46
kylä/k.osa: Laitasaari
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: Kohteessa rakennuksia ajalta 1700-1950-luku
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Puojit, talli; 003 Navetta; 004 Aitta; 005 lato; 006 lato;

kuvaus:

Oulujoen rannalla sijaitseva perinteistä 1800-luvun talonpoikaisrakentamista edustava vanhan päärakennuksen, puojin ja tallin, 1930 rakennetun navetan ja uuden päärakennuksen rajaama neliömäinen pihapiiri. Sen ulkopuolella todennäköisesti 1700-luvulta oleva aitta ja uudempia rakennuksia. Vanhat rakennukset ovat säilyttäneet hyvin tyylipiirteensä. Pihaan johtaa viehättävä kujanne puojin ja navetan välistä.

arviointi:

MRKY15: R, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- <http://www.laitasaari.fi/taloja/yrjana-no-29/>

kohteen nimi: **Halola**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-403-2-618
kylä/k.osa: Muhos
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoen pohjoisrannalla sijaitseva, tiettävästi Muhoksen vanhin maatila jossa perinteistä rakennuskantaa. Puistomaisessa ympäristössä olevaan pihapiiriin kuuluvat suuri päärakennus vuodelta 1853 sekä ulkorakennuksia kuten kammillinen aitta ja navetta.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M, S

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen oulujokivarren pohjoispuolen yleiskaavoitus, ympäristövaikutusten arviointi. 1994 Muhoksen kunta.

kohteen nimi: **Häikiö**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-403-10-7
kylä/k.osa: Muhos
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Honkalanojan varrella sijaitseva pitkä päärakennus 1850-luvulta. Alunperin se on ollut savupirttinä, josta rakennusta on lähdetty laajentamaan. Rakennuksessa on pihan puolella poikkipääty, jonka kummallakin puolella osittain avonaiset kuistit. Kyseessä on vanhasta Karhun tilasta ennen isovihaa jaettu Tuppuraisen tila, joka isossajaossa sai nimen Häikiö.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

kohteen nimi: **Kuurna**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 403 / 4:26
kylä/k.osa: Muhos
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritelty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Talli/Aitta; 003 maakellari; 004 savusauna; 005 varasto; Navetta;

kuvaus:

Muhosjokivarressa sijaitseva pihapiiri johon kuuluu vanha, osittain muuttunut asuinrakennus sekä savusauna, aittarakennus, kivenavetan perustus ja muita talousrakennuksia. Pihapiirin kohdalla on Kuurnankoski, jossa on sijainnut aikoinaan talon rakennuksiin kuulunut vesimylly ja raamisaha. Mylly on poistunut käytöstä 1950-luvulle tultaessa jääden osaksi Muhoksen historiaa.

arviointi:

MRKY15: H

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. Lackman – Tervonen – Vahtola – Hiltunen. Muhoksen kunta 2002.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Muistojen kirja Muhokselta. toim. Väinö P. Karppinen ja Martti Kesäniemi. Raahen seutukaavaliitto 1999.
- Martti Lukka: Pakinaa Muhosjokivarren myllyistä. Moniste. 1980–90-lukujen vaihde. Juhani Leskelän kotiarkisto.

kohteen nimi: **Lukka**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-82-28
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1722-1808
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Honkalassa, reheväkasvuisen Honkalanojan varrella sijaitseva talouskeskus, jonka sangen eheään neliömäiseen pihapiiriin kuuluvat perinteistä rakennustapaa edustavat asuinrakennus vuodelta 1901 sekä mahdollisesti 1700-luvulta peräisin oleva, alunperin savupirttinä ollut päärakennus. Pihapiirissä on lisäksi useita vanhoja ulkorakennuksia kuten kaksi pientä kammiaittaa, pellon reunassa oleva vilja-aitta, navetta- ja tallirakennukset ja sauna. Ympäristössä on vanhaa puustoa.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

kohteen nimi: **Muhoksen hautausmaa**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-403-181-1

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: hautausmaa

ajoitus: 1722-1808

ajoitusselite: 1808

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oulujoessa Muhoslammen kohdalla olevassa Muhossaaressa eli Kirkkossaaressa sijaitseva vuonna 1808 perustettu, edelleen käytössä oleva hautausmaa. Aluetta kiertää arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy:n suunnitelmien mukaan 1999 uusittu aita. Tunnusomaista nurmihautausmaalle on runsas saniaisten määrä. Alueella on kaksi huoltorakennusta ja vuonna 2002 asennettu arkkitehti Juha Palovaaran suunnittelema muualle haudattujen muistomerkki. Hautausmaan läheisyydessä, Kirkkosaaren vastarannalla sijaitsee Muhoksen valtakunnallisesti merkittävä kirkkorakennus.

historia:

Seurakunnan ensimmäinen hautausmaa oli kirkon ympärillä. Nykyinen hautausmaa on ollut Kirkkossaaressa vuodesta 1809. Sitä on laajennettu useaan otteeseen. Ensimmäinen tiedossa oleva hauta on vuodelta 1812. "Tässä lepää kappalainen, khr:n sij. Nils Pietari Cajaner s 6/1 1763 edesmennyt 16/4 1812".

Hautausmaan käytävät kunnostettiin, kastelujärjestelmä asennettiin sekä ulkovaloja uusittiin noin v. 2010.

arviointi:

MRKY15: Ht, H, S, M, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Suulliset: Jari Kukkohovi
- <http://www.muhoksenseurakunta.fi/toimitilat/hautausmaa/>

kohteen nimi: **Mylly**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-173-0
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Maatilan päärakennus; 002 Navetta/varasto; 003 Pitkäaitta; 004 Törmäaitta; 005 Lammashuone; 006 aitta; 007 liiteri; 008 sauna;

kuvaus:

Muhosjoen pohjoisrannalla Ämmä- ja Käyräkoskien kohdalla sijaitsevan Myllyn perinteistä rakennuskantaa käsittävä tila on heti jokitörmän päällä. Päärakennus, kivenavetta ja pitkäaitta muodostavat kolmelta sivulta rajatun ja kulumistaan avoimen pihapiirin, jonka ympärille pienemmät rakennukset sijoittuvat. Muita rakennuksia ovat muun muassa aitat, talli, sauna, kellari ja liiterit. Oletettavasti suurin osa niistä on rakennettu 1900-luvun alkuun mennessä. Tila on saanut nimensä pihapiirin kohdalla Muhosjoessa jo 1800-luvulla toiminnassa olleesta Ämmäkosken vesimyllystä. Sen toiminta loppui 1900-luvun puolessa välissä. Nykyisin myllyn kohdalla on Suokyläntien Muhosjoen ylittävä silta. Kohteen lähellä Saarikoskessa on myös vanha myllyn paikka. Suokyläntien itäpuolella taas ovat Metsäntutkimuslaitoksen hoidossa oleva perinnemaisema Käyräkosken niitty ja keto sekä Liimanninkosken lehtojensuojelualue.

arviointi:

MRKY15: R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat. (toim.) Maarit Vainio ja Hannele Kekäläinen. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus. Oulu 1997.
- Martti Lukka: Pakinaa Muhosjokivarren myllyistä. Moniste. 1980–90-lukujen vaihe. Juhani Leskelän kotiarkisto.
- Kotiseutuni Pohjois-Pohjanmaa. Suomen maakuntajulkaisu Oy. Malmö 1970.

kohteen nimi: **Pohjola-koti**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-2-249
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: opetus ja koulutus
 ajoitus: 1918-1944
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pohjolakoti on Muhoksella sijaitseva, vuonna 1915 perustettu poikakoti, joka edelleen toimii koulukotina tarjoten monipuolisia lastensuojelu- ja opetuspalveluja sijoitetuille nuorille. Montanlammen itärannalla sijaitsevaan puistomaiseen, eri-ikäisistä rakennuksista muodostuvaan pihapiiriin johtaa maantieltä koivukuja. Merkittävimmät rakennukset ovat 1920-30 –luvun tyylipiirteitä kantavat vuonna 1926 alunperin ruokalaksi ja oppilasasuntolaksi rakennettu Pohjola sekä ammattikoulu, jonka sisäänkäyntiä korostaa juhlanan kahden pylvään kannattama katos friisaiheineen. 1935 rakennettu Wäinölä toimi alunperin asuntola- ja juhlasalikäyttössä ja sai vuonna 1983 lisärakennuksen, jossa toimii Pohjolan koulu. Muita rakennuksia ovat muun muassa ruokalana ja urheilutalona toimiva Seppola, Tapiola sekä uudemmat perhekodit ja erityisyksiköt, joista viisi sijaitsee alueen ulkopuolella. Pihapiiriin on 1920-luvulla kerätty seitsemän pärekattoisen kammiaitan rivi, joista keskimmäisen (vuodelta 1766) katolla on vellikello. Pohjolakodissa toimii maatila, jonka rakennukset löytyvät pihapiirin välittömästä läheisyydestä. Rakennushistoriallisten arvojen lisäksi Pohjolakoti ilmentää koululaitoksen ja lastensuojelun kehitystä maassamme.

arviointi:

MRKY15: R, H, M, S, T

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen kunnan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

kohteen nimi: **Ranta-Laitila**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 403 / 142-53
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Päärakennus; 002 Navetta; 003 Aittarakennus; 004 Aitta; 006 Kellari, varasto; 007 Sauna;

kuvaus:

Ranta-Laitilan pihapiiri sijaitsee Laitilankylässä peltoaukean keskellä Muhosjokeen viettävässä rinteessä. Pihapiiri on rakentunut 1800-luvun puolivälissä. Vanhaa rakennuskantaa edustavat päärakennus ja navettarakennus, joiden lisäksi on uudempia rakennuksia. Talouskeskus muodostaa yhdessä viereisen Törmä-Laitilan aittojen kanssa maakunnallisesti merkittävän rakennuskokonaisuuden.

arviointi:

MRKY2015: R, M

lähteet:

- Jokivarsien Wanhat rakennukset inventointi 2005.
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutu-kaavaliitto, Oulu 1993.

kohteen nimi: **Saarikoski**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 494-403-6-28
kylä/k.osa: Muhos
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 Aitta; 003 varasto; 004 kellari, traktoritali; 005 halkoliiteri; 006 paja, varasto;

kuvaus:

Muhosjoen länsirannalla sijaitsevassa Saarikosken pihapiirissa on toiminut yksi muhosjokivarren monista vanhoista myllyistä ja sahoista 1900-luvun vaihteesta 1970-luvulle. Pihapiiriin kuuluvat nykyisin asuinrakennus, aitta, paja, muita ulkorakennuksia ja uutta rakentamista. Rakennukset muodostavat pitkänomaisen pihapiirin joen ja harjanteen väliin. Mylly jäi käyttämättömäksi ja sen jäänteet purettiin vuoden 1980 tienoilla. Vanhasta toiminnasta on jäljellä rannalla sahan raamiosia ja joessa kanava- ja patorakennelmia. Noin 700 metriä alavirtaan Ämmäkosken kohdalla löytyy Myllyn pihapiiri. Kohde kertoo alueensa elinkeinohistoriasta ja mylly- ja sahatoiminnasta.

arviointi:

MRKY15: H, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset, Osa1. Pohjois-Pohjanmaan liitto 1995.
- Muhoksen kunnan historia 1865–1995. Lackman – Tervonen – Vahtola – Hiltunen. Muhoksen kunta 2002.
- Muistojen kirja Muhokselta. toim. Väinö P. Karppinen ja Martti Kesäniemi. Raabe 1999.
- Martti Lukka: Pakinaa Muhosjokivarren myllyistä. Moniste. 1980–90-lukujen vaihde. Juhani Leskelän kotiarkisto.
- Vanhoja asiakirjoja 1900-luvun vaihteesta. Juhani Leskelän kotiarkisto

kohteen nimi: **Toivola-koti**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-39-99
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: sairaanhoito ja sosiaalihuolto
 ajoitus: 1945-1974
 ajoitusselite: 1947
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1926 perustettu Toivola-koti on tuottanut monipuolisesti kehitysvamma- ja lastensuojelulain mukaisia palveluita Suomessa sekä ollut edelläkävää koulutuksen järjestämisessä ja varhaisen työnteonmallin opettamisessa. Kohde sijaitsee Oulujoen rannalla Montankosken kohdalla ja alueelta löytyy eri aikakausien mukaista kerroksellista rakentamista. Vanhempaa rakennuskantaa edustaa vuodelta 1947 oleva hallintorakennus ja vierashuone, 1960-1970 luvulta muun muassa asumisyksiköjä ja terapiatilat, 2000-luvulta uusia palveluasumisen yksiköitä ja vastapäätä tien toisella puolella kasvinhuoneet. Toivola-kodin läheisyydessä sijaitsee toinen lastensuojeluun erikoistunut yksikkö Pohjolakoti, josta Toivola-kodin toiminta aikoinaan eriytyi.

arviointi:

MRKY15: R, H

lähteet:

- Niemelä Martti: Toivola-koti 70 vuotta. Jyväskylä, 1997.

kohteen nimi: **Törmä-Laitila/aitat**

kunta: Muhos

kiinteistötunnus: 494-403-142-49

kylä/k.osa: Muhos

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: ei määritelty

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Törmä-Laitilan (Laitinen) pihapiiri sijaitsee Muhosjokivarren viljelysmaisemassa Laitilankylässä. Rakennusryhmä on peltoaukean keskellä etelään viettävän rinteiden päällä Muhosjoen pohjoispuolella. Sen ja joen väliin jää Ranta-Laitilan (Laitilankuja 2) pihapiiri sekä Laitilantie. Eri ikäkausia edustavat ja osittain muuttuneet rakennukset muodostavat kolmelta sivulta rajatun ja kulmistaan avoimen pihapiirin, jonka länsisivulla sijaitsee iso aittarakennus ja etelään viettävällä rinteellä rivissä neljä pienempää aittaa. Aitat ovat pääsääntöisesti 1800-luvulta ja yhdessä Ranta-Laitilan talouskeskuksen kanssa muodostavat maakunnallisesti merkittävää perinteistä rakennuskantaa edustavan kokonaisuuden.

arviointi:

MRKY2015: R, M

lähteet:

-Jokivarsien vanhat rakennukset inventointi 2005: Teija Ylimartimo ja Katja Makkonen.

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.

kohteen nimi: **Valkola**
 kunta: Muhos
 kiinteistötunnus: 494-403-8-110
 kylä/k.osa: Muhos
 tyyppi: maa- ja metsätalous
 ajoitus: 1864-1917
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

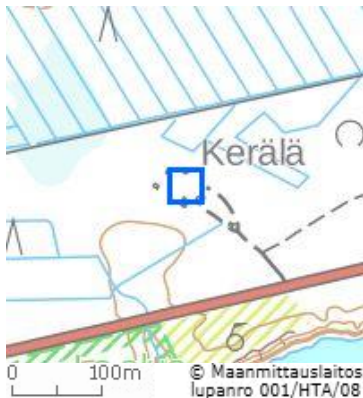
Muhoksen kirkonkylässä lähellä Muhoksen kirkkoa ja Öhrnbergin vanhaa satamapaikka sijaitseva pihapiiri, johon kuuluu perinteistä talonpoikaista rakennuskantaa edustava 1880-luvulla pystytetty asuinrakennus ja kiviavetta. Pirttiosa on purettu 1940-luvulla. Talo on toiminut kuntakokousten pitopaikkana, kärjäatalona ja postina. Lähellä on Valkolan törmä, joka perimätiedon mukaan on vanhan vihan aikainen taistelupaikka. Tällä paikalla olisi käyty muhoslaisen Mustan Nykyrin johdolla taiseluja vienankarjalaisia vastaan.

arviointi:

MRKY2015: H, R, M, I

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.
- Muhoksen kirkonkylän kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Muhoksen kunta 1991.

kohteen nimi: **Keräsen torppa**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 180:1
kylä/k.osa: Pyhänsivu
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Asuinrakennus; 002 pikkutorppa/varasto; 003 savusauna; 004 varasto;

kuvaus:

Oulujoen pohjoispuolella entisen Pyhäkosken kohdalla sijaitseva Keräsen torppa on tiettävästi yksi viimeisimmistä käytössä olleista torpparilakiin perustuvista torpista. Sen kontrahti oli tehty vuonna 1912 ja rakennukset ovat noin vuosilta 1907–1924. Pihapiiriin ovat kuuluneet aikoinaan torppa, pikkutorppa, navettarakennus, paja, maakellari ja savusauna sekä pari pientä vajaa. Huonompikuntoiset rakennukset on sittemmin purettu ja jäljellä olevia torppaa, pajaa ja saunaa kunnostettu.

Maa-ala vuokrattiin Halolan tilalta asunto- ja viljelytarkoituksiin sadaksi vuodeksi Suokylästä muuttaneille Emma ja Heikki Keräselle, jotka toivat pikkutorpan mukanaan. 1980-luvulla Keräsen torpan vuokraoikeudet siirtyivät Metsäntutkimuslaitokselle, jonka omistuksessa myös Halolan tila jo tuolloin oli ollut pitkään. Metla liitti torpan retkeilyreitit kohteeksi. Sittemmin rakennukset ovat taas palanneet yksityisomistukseen. Keräsen torppa ilmentää maamme asutushistorian vaihteita.

arviointi:

MRKY15: Ht, R, H, M

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Raimo Ollila: Keräsen torpan vaihteita. Tutkielma Poliisiopiston päällystökurssilta 18/83.

kohteen nimi: **Tahvola**
kunta: Muhos
kiinteistötunnus: 12:0
kylä/k.osa: Pyhänsivu
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 001 Maatilan päärakennus; 002 Puoji; 003 Navetta; 004 Talli/varasto; 005 Aitta; 006 Sauna; 007 Kellari;

kuvaus:

Oulujoen pohjoisrannalla maisemallisesti kauniilla paikalla Oulujoen rannalla sijaitseva, tyypillistä perinteistä maaseuturakentamista edustava neliömäinen pihapiiri. Tahvola on Muhoksen vanhimpia taloja. Asuinrakennus, entinen savupirtti, on osittain peräisin 1700-luvun alkupuolelta ja sitä on laajennettu 1900-luvun alussa. Pihapiirissä on myös ainakin vanha kivinavetta vuodelta 1890, puoji, talli/varastorakennus ja aitta. Vuosisatojen aikana Tahvolassa ovat hallinneet useat eri suvut ja sen historia on ollut hyvin värikäs. Viimeisimpinä vuosina se on ollut Metsäntutkimuslaitoksen virkistyskäytössä ja nyt taas yksityisessä omistuksessa. Tämä aikoinaan yksi Muhoksen vauraimmista tiloista rakennuksineen ilmentää alueen asutus-, elinkeino- ja rakennushistoriaa.

arviointi:

MRKY2015: R, H, M, S, I

lähteet:

- Muhoksen kunnan kiinteistörekisteri
- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa I. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.
- Tahvolaan myö tahottiin... - Tahvolan tilan historiaa. Moniste. Metla.
- Seppo Pohjola: Tahvolan korjaushistoria. Moniste. Metla.
- Entinen Oulujoki. Historiikka ja muistitietoa. Oulujoki Osakeyhtiö. Helsinki 1954.